



HYSSNA

Fördjupad del av översiktsplan 90 för Mark

Delrapport: NULÄGESBESKRIVNING

MARKS KOMMUN

Planeringsavdelningen och planarkitekt Mats Norén

Januari 1996, reviderad augusti 1996

Marks
Kommun 

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

10	UNDERLAGSMATERIAL	
10.1	Övergripande målsättningar	1
10.2	Historik	9
10.3	Regionala och lokala samband	12
10.4	Statistik och prognoser	16
10.5	Plansituationen	23
10.6	Naturvårdsintressen	25
10.7	Kulturvårdsintressen	31
10.8	Geologiska förutsättningar	34
10.9	Hydrologiska förutsättningar	40
10.10	Klimat	45
10.11	Teknisk service	46
10.12	Trafik	47
10.13	Dagens markanvändning	48
10.14	Fosfor och kväveflöden i Hyssna samhälle	52
10.15	Energien i kretsloppet	52
10.16	Lokal energiproduktion	53

10.1 ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNINGAR

Planläggning av mark och vatten samt byggande regleras i Plan- och bygglagen 1987. Bestämmelserna syftar till att, med beaktande av den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden för människor i dagens samhälle och för kommande generationer.

I lag om hushållning med naturresurser m m, 1987 anges hushållningsbestämmelser för mark och vatten. Den inledande bestämmelsen anger att marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning främjas.

Efter FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992 har Sveriges riksdag antagit konventionerna om klimatförändringar och biologisk mångfald. Riksdagen har också antagit kretsloppspropositionen, vilken är ett resultat av Riokonferensen men också en fortsättning på den tidigare miljöpropositionen "En god Livsmiljö".

På regional nivå har länsstyrelsen i Älvsborgs län lagt fram ett omfattande förslag till Miljöstrategi inför 2000-talet. I denna formuleras för första gången konkreta miljömål för länet. Målen har förankrats genom information och en bred diskussion med kommuner, myndigheter, industrier, handel, m fl. Miljöstrategin innehåller också förslag på åtgärder, som krävs för att målen ska kunna uppfyllas.

KOMMUNALA MÅL

ÖVERSIKTSPLAN 90

I översiktsplanen anges mål som avses vara styrande för den framtida användningen av mark och vatten i kommunen. Nedan redovisas de mål som i olika avseenden berör Hyssna.

HUVUDMÅL

- God hushållning med naturresurser
- Bevarad biologisk mångfald och bevarade naturvärden
- Bevarade kulturvärden
- Säkerställd framtida vattenförsörjning
- Minskad användning av miljöfarliga ämnen och begränsade utsläpp till luft, mark och vatten
- Allsidig bostads- och arbetsmarknad i alla kommundelar
- Bibehållen och om möjligt förbättrad närservice i alla kommundelar
- Förstärkt kollektivtrafik och därmed minskat behov av biltransporter

DELMÅL OCH MEDEL

Miljö

- Vattenkvaliteten i Lygnern-Storån och Viskan-Surtan skall förbättras
- Utsläppen av försurande ämnen skall minskas och försurningseffekter motverkas
- Tillförseln av miljöfarliga ämnen och gödslande ämnen till vatten skall minskas. I särskilt känsliga lägen kan restriktioner på enskilda utsläpp bli nödvändiga
- Områden med stora naturvärden och/eller hotade arter enligt naturvårdsplanen skall skyddas
- Tätortsnära strövområden skall bevaras liksom det omväxlande och attraktiva landskapet
- Huvuddelen av tillkommande bostadsbebyggelse skall ske i lägen med förutsättningar för god kollektivtrafik, närservice, VA-försörjning och lokala arbetstillfällen
- Störande verksamheter skall styras till områden som är lämpliga ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt
- Introduktion av mindre miljöstörande energislag skall underlättas (t ex naturgas, solenergi, vätgas, biobränslen).

Bebyggelseutveckling

- Valfrihet skall finnas beträffande bostadsort och boendeform i alla kommundelar
- Handlingsfrihet skall finnas för att möta en befolkningsutveckling som blir större eller mindre än förväntat i olika kommundelar
- Befintlig kapacitet (t ex vatten- och avlopp, allmän service) skall utnyttjas i största möjliga utsträckning. En jämn utveckling skall eftersträvas. "Tröskeeffekter" skall beaktas vid all nybyggnad.
- Huvuddelen av bebyggelseutvecklingen skall ske i centralorten, samt de större serviceorterna Sättila, Fritsla och Horred.
- Övriga serviceorter skall ges möjligheter till utveckling i en takt som anpassas till efterfrågan och ortens karaktär. Dagens servicenivå i skola, förskola, närbutik m m skall bibehållas och om möjligt förbättras.
- En levande landsbygd ska bevaras genom att även mindre tätorter ges möjligheter till utbyggnad. Tillskott av små flerbostadshus är positivt även i de mindre tätorterna.
- Tillkommande bebyggelse på landsbygd skall i första hand förläggas i anslutning till befintliga husgrupper och bybildningar. I övrigt skall tillkommande bebyggelse förläggas så att minsta möjliga konflikter med bevarandeintressen och areella näringar uppstår.
- Nybebyggelse bör undvikas i lägen med mer än 2 km avstånd till kollektivtrafik eller bestående skolskjutslinje som kan användas för arbetspendling. På landsbygd skall alternativa avloppslösningar som inte medför utsläpp till mark och vatten prövas (s k "ekobyar").
- I kommundel NV krävs särskild uppmärksamhet vid tillkommande spridd bebyggelse m h t högt bebyggelsetryck, regionala samband, kommunalekonomiska effekter och starka bevarandeintressen (naturvård, vattenvård och rörligt friluftsliv).

Näringsliv

- En breddning av näringslivet i kommunen skall eftersträvas bl a för att minska konjunkturkänsligheten. Valfrihet bör finnas för att öka intresset för nyetablering. Tillräckliga markreserver skall anvisas för att möta en förväntad efterfrågan i första hand i zonen utefter LV 156 i nordväst och RV 41 i nordost.
- Möjligheter för flera lokala arbetstillfällen skall tillskapas genom att områden för småindustri, hantverk m m anvisas i alla kommundelar.
- Befintliga verksamheter på landsbygden samt jordbrukets verksamhet (t ex stora djurstallar) skall ges möjligheter att finnas kvar och utvecklas. Detta skall i första hand ske genom att tillräckliga skyddszoner läggs ut i de fall verksamheten är eller kan förväntas bli störande för omgivningen.
- För att öka antalet arbetstillfällen på landsbygden skall småindustriell verksamhet i allmänhet tillåtas i jordbrukets lediga ekonomibyggnader. En förutsättning är dock att verksamheten inte innebär störningar för omgivningen eller hot mot grundvattenkvaliteten.

Sociala frågor, allmän service

Boendemiljön skall vara utformad så att den tillgodoser människans grundläggande behov av gemenskap, stimulans, omväxling och självkänsla. De behov som finns vid olika typer av funktionsnedsättningar ska särskilt beaktas.

Målen för att nå en god social miljö är bl a

- en allsidigt sammansatt social struktur
- en närmiljö som är planerad så att kontakt och gemenskap, områdesförankring och tillhörighetskänsla främjas
- möjlighet till differentierande kultur- och fritidsaktiviteter för alla
- närhet till social och annan service
- närhet till arbetsplatser och andra verksamheter
- arbetsplatser tillskapas som även tillgodoser de handikappades behov i icke segregerade former
- väl utbyggda kollektiva resmöjligheter som även tillgodoser handikappades behov
- speciella sociala bostadsbehov tillgodoses i icke segregerade former
- samlingslokaler samt offentliga platser, anläggningar och byggnader utformas så att de kan användas av personer med nedsatt rörelse och/eller orienteringsförmåga

Areella näringar

- Det öppna kulturlandskapet skall bevaras och skogsplantering på åker och ängsmark motverkas
- Jordbrukets intressen skall prioriteras i Viskans, Surtans och Storåns dalgång samt i övriga områden med prioriterad jordbruksmark. Hänsyn skall dock tas till naturvärden och vattenkvalitet i största möjliga utsträckning. Även övrig odlad mark ska i största möjliga utsträckning bevaras öppen
- Ett bärkraftigt skogsbruk skall bevaras - men med hänsyn till naturvärden, vattenkvalitet och rörligt friluftsliv

- Möjligheterna för jord- och skogsbruket att utveckla sidonärningar skall underlättas
- Etablering av deltidsjordbruk skall underlättas

Kulturvård

- Kulturvårdens intressen skall säkerställas i de områden som utgör riksintresse eller ingår i kulturmiljöprogrammet bl a genom att områdesbestämmelser upprättas
- Övriga områden och byggnader av kulturhistoriskt värde skall skyddas, bl a genom upplysning och rådgivning till berörda fastighetsägare
- Utvecklingsmöjligheter skall anvisas i de kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöerna i former som inte står i strid med kulturvårdens intressen, genom områdesbestämmelser och reglerar bebyggelsens läge, omfattning och detaljutformning
- Kulturlandskapets karaktär skall bevaras, med växling mellan öppen mark, träd-dungar, ädellövskog m m
- Andra objekt av kulturhistoriskt intresse (t ex kulturlandskap, stenmurar, odlingsrösen, äldre broar m m) skall skyddas, bl a genom upplysning och rådgivning, frivilliga skötselavtal m m.

Vägnät och kollektivtrafik

- Upprustning av vägnätet är angeläget med hänsyn till utvecklingen på landsbygden.
- Bebyggelseutveckling bör i huvudsak ske så att underlaget för befintlig kollektivtrafik stärks och utbyggnad av linjenätet möjliggörs.
- Kollektivtrafiken bör utformas så att den även blir tillgänglig för handikappade
- "Pendlarparkeringar" skall inrättas i strategiska lägen för att förbättra tillgängligheten till kollektivtrafiken
- På landsbygden avser kommunen satsa på en utveckling av "ringbilssystemet"

Teknisk försörjning

- Den framtida vattenförsörjningen bör baseras på grundvatten
- Befintliga vattentäkter, samt vattentillgångar av strategisk betydelse för kommunens framtida vattenförsörjning skall skyddas mot förorenade veksamheter i största möjliga utsträckning
- Utsläppsgränserna för reningsverken skall anpassas till recipientens känslighet
- Nya avloppslösningar (kretsloppsteknik) bör prövas, särskilt på landsbygden
- Olika handlingsvägar för energiförsörjningen bör hållas öppna. Möjligheter till samordnad energiförsörjning tas till vara i största möjliga utsträckning
- Bioenergi bör prioriteras före fossila bränslen dels m h t koldioxidutsläpp, dels för att skapa nya produktionsmöjligheter för jordbruket
- Behovet av framtida avfallsdeponier skall minska

Grusförsörjning

- Områden där framtida grusutvinning avses ske skall anges. Valet av områden baseras på minsta möjliga konflikter med motstående intressen (i första hand naturvård, vattenvård och rörligt friluftsliv)

GEMENSAMMA PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR 1995-98

G-DELEN GEMENSAMMA MÅL OCH RIKTLINJER

GPF-G anger kommunfullmäktiges övergripande mål och riktlinjer avseende kommunens utveckling och verksamheter. G-delen omarbetas i början av varje mandatperiod och antas av kommunfullmäktige.

Miljöfrågorna - genomförandet av Lokal Agenda 21 är ett av fyra prioriterade områden för mandatperioden.

Miljö

Ett aktivt arbete för miljön måste bedrivas inom alla samhällssektorer. Vi måste säkerställa att livskvaliteten för kommande generationer är lika goda som idag. För detta krävs att vi går från ett förbrukande samhälle till ett kretsloppssamhälle.

Ett viktigt steg är att inom kommunen, i nära samspel med kommuninvånarna, genomföra ett miljöprogram, Lokal Agenda 21.

Alla måste medverka till en minskad användning av kemikalier, konstgödning och bekämpningsmedel. Vi skall ge information och ställa krav på de kommunala förvaltningarna, lantbruket, näringslivet och hushållen. Kommunen skall på olika sätt stimulera till en ökning av ekologisk odling.

Den biologiska mångfalden är viktig. Vi måste värna om den värdefulla flora och fauna som finns i vår kommun.

De många sjöarna och vattendragen är en stor tillgång för friluftslivet. Vi måste skydda våra vattendrag från föroreningar. Vi vill slå vakt om strandskyddet, så att värdefulla naturupplevelser blir tillgängliga för alla.

Det är nödvändigt att skapa en trafikmiljö som minskar risken för olyckor, som minskar buller, ger mindre utsläpp och minskar riskerna vid transport av farligt gods.

Trots bättre bilar och mindre miljöstörande bränslen står fortfarande trafiken för en stor andel av de ämnen som skadar vår natur. Trafiken åstadkommer buller och stora olycksrisker. Därför skall tåg och övrig kollektivtrafik fortsätta att byggas ut.

Tyngdpunkten i miljövårdsarbetet har alltmer förskjutits till att avse samhällsutvecklingen i stort. Med Marks profil som miljökommun är det av intresse att "gröna jobb" tillskapas. Det gäller alla insatser som gynnar miljön, t ex att befintliga produkter miljöanpassas, att nya miljövänliga produkter tillverkas, att verksamheter miljöanpassas, att satsningar görs på kultur- och naturvård m m. Satsningar på miljöområdet medför att befintliga arbeten säkras och att arbeten nyskapas.

Bostadsförsörjning

Det skall finnas ett varierat utbud för att tillgodose olika behov såsom små bostäder för ungdomar, större för barnfamiljer, handikappanpassade bostäder och bostäder för äldre i alla områden. Till ett gott boende hör också en bra utemiljö. Alla skall ha tillgång till grönytor i sin närmiljö. I anslutning till bostäder skall det finnas strövområden och lekplatser. Det skall satsas på underhåll och komplettering av äldre anläggningar. En samsyn mellan detaljplanering, projektering och miljöaspekter skall resultera i ett miljöanpassat byggande.

Valfrihet ska finnas beträffande bostadsort och boendeform i alla kommundelar.

Befintliga kapaciteter (t ex vatten, avlopp, allmän service) skall utnyttjas i största möjliga utsträckning. En jämn utveckling ska eftersträvas. Tröskeeffekter skall beaktas vid all utbyggnadsplanering.

Kooperativa och privata företag samt kommunala bolag skall på lika villkor ges möjlighet att konkurrera inom bostadsproduktionen förutsatt att kommunens målsättning tillgodoses.

Markförsörjning och fysisk planering

Kommunen skall ha en hög mark- och planberedskap. Vi skall använda den kunskap som finns och planera samhället så att god hushållning med natur-, kultur-, energi, miljö- och andra resurser främjas. När vägar, bostäder eller industrier väl är byggda styr de utvecklingen för lång tid framöver. Investeringar och etableringar måste prövas i relation till en miljöanpassad samhällsutveckling.

Planeringen skall ge utrymme för flexibla lösningar och förankras väl hos befolkningen. Detta är en viktig del i den demokratiska styrningen av samhällsutvecklingen.

Fysisk planering är ett viktigt instrument i miljöarbetet. En väl genomförd planering är ett stort steg mot det långsiktiga målet och kan direkt också förebygga mer närliggande miljöproblem.

Sjöar, badstränder, vattendrag och andra natursköna områden är viktiga för rekreation och naturupplevelser. Kommunen bör genom att anta planer, men också genom en mer målmedveten påverkan se till att skydda våra stränder så att invånarna har tillgång till dessa områden.

MILJÖ- OCH KRETSLOPPSPROGRAM FÖR MARKS KOMMUN -

LOKAL AGENDA 21

Det övergripande miljömålet för Marks kommun är ett långsiktigt uthålligt samhälle. Detta kräver:

- God hushållning med resurser
- Säkerställande av viktiga naturresurser som grundvatten, grus och miljöer för hotade växt- och djurarter
- Skyddsåtgärder för att förebygga konflikter mellan olika verksamheter och för att förhindra direkta hälso- och miljöeffekter
- Ett ökat tänkande och handlande enligt kretsloppsprinciperna.

För samhällsplaneringen anges följande riktlinjer:

- Planeringen ska medverka till god hushållning med mark, vatten och andra resurser samt skapa handlingsfrihet för allmänna och enskilda behov
- Kretsloppsprinciperna och hushållningsaspekterna ska vara utgångspunkten vid all planering
- Energianvändningen ska beaktas i särskild hög grad
- Samhällsplaneringen ska präglas av ökat miljömedvetande och ett ekologiskt synsätt
- Samhällsplaneringen ska skapa förutsättningar för en från miljösynpunkt god bostads- och industriutbyggnad

Ett mål för Marks kommun är att det för alla planer och projekt från 1995 ska göras en bedömning, som redovisar på vilket sätt kretsloppsvillkoren uppfylls eller hur motstridighet motverkas.

Utifrån kommunens miljöförutsättningar har arbetet koncentrerats på nio miljöproblem:

- 1 Uttunnning av ozonskiktet
- 2 Växthuseffekten
- 3 Försurning av mark och vatten
- 4 Luftföroreningar - lokala effekter
- 5 Övergödning
- 6 Produkter och avfall
- 7 Farliga ämnen
- 8 Utarmning av den biologiska mångfalden
- 9 Utnyttjandet av naturresurser

För varje problemkomplex anges mål, som är gemensamma för hela kommunen, dvs den kommunala organisationen, industrin, jord- och skogsbruket, organisationer, enskilda m fl.

Nedan redovisas endast de mål som i något avseende berör föreliggande planarbete.

- Senast år 2000 ska bibränsle användas för minst 50 % av den energiförbrukning/värmeproduktion som sker i kommunala förbränningsanläggningar. Användningen av fossila bränslen ska ha upphört år 2020.
- Utsläppen av fossilt koldioxid från övriga fasta källor i kommunen ska inte öka från sin nuvarande nivå till år 2010. Därefter ska utsläppen successivt minskas till hälften år 2020.
- Utsläppen av fossilt svavel ska ha minskats till minst hälften till år 2000.
- Kvaliteten på grundvattnet i de kommunala täkterna ska bibehållas.
- Fosforhalterna i vattendrag ska minskas i Surtan från idag 48 till 30 ug/l år 2000 och till 20 ug/l år 2005.
- Kommunens totala energiförbrukning ska minska med 10 % under 1990-2000.
- Mål för lokal energiproduktion ska fastställas under 1995 i energiplanen.
- Nya skyddsområden för vattentäkt med bestämmelser som förhindrar olämplig markanvändning ska fastställas senast 1995.

ENERGIPLAN 1995

Energiplanen ansluter till målen i Översiktsplan 90, GPF G-delen 1995-98 och Lokal Agenda 21.

10.2 HISTORIK

Hyssna har varit bebott sedan förhistorisk tid. Därom vittnar de många fornfynden och lämningarna.

Vid Hyssna Daläng eller Ragneleslätten som den förr hette, har funnits ett gravfält med ett stort antal bautastenar. Av dessa finns numera inget kvar.

Väster om gamla kyrkan fanns ända in på 1920-talet en gravhög som schaktades bort när den nya vägen anlades. Det anses också att området vid gamla kyrkan varit en förkristen offerplats. Namn som Torshall och Tors källa kan tyda på detta.

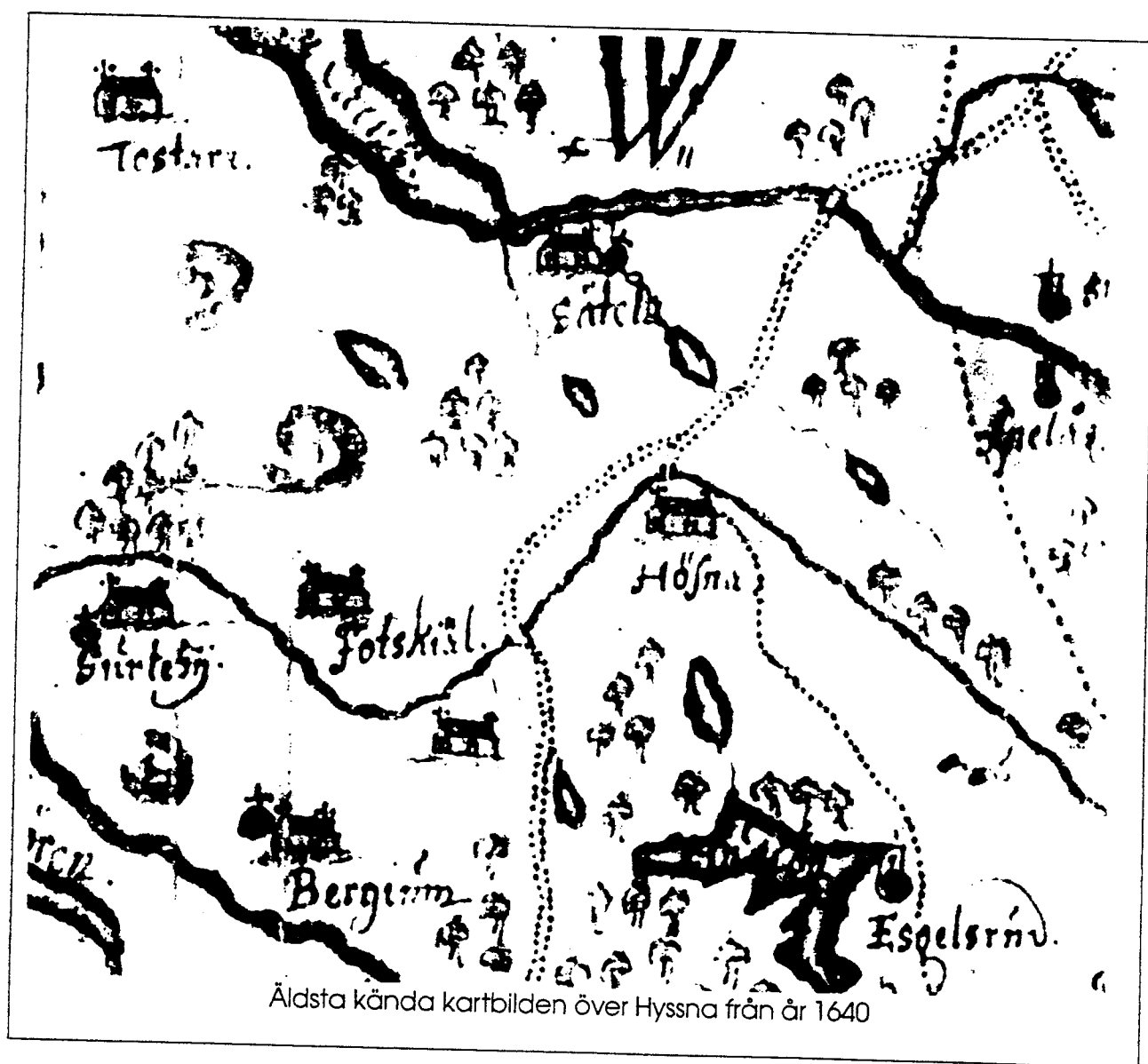
Det område som idag benämns Hyssna bestod ursprungligen av ett antal byar eller bosättningar utefter Surtan. Namnen finns kvar på kartan; Olleberg, Kläteberg, Melltorp, Hyssna, Bonared och Högarebacken.

Den by som låg vid gamla kyrkan benämndes Hyssna. Namnets ursprung har diskuterats och flera förklaringar har presenterats. Ortsnamnet Hyssna, eller Hössna som det uttalades förr, finns dock på flera ställen i landet. Hyssna, som var kyrkbyn, har fått namnge hela socknen. De äldsta delarna av den gamla kyrkan är från 1100-talet. Enligt sägnen skall det tidigare ha funnits en träkyrka på platsen. Kyrkans nuvarande storlek och utseende fick den på 1700-talet efter ett antal till- och ombyggnader.

Kyrkbyn bestod på 1500-talet av sex gårdar. Stommens gård, norr om kyrkan, är den enda som idag finns kvar på sin ursprungliga plats. Sydost om kyrkan låg Hyssna Sanden som senare flyttades till sin nuvarande plats. Hyssna Hulagården låg i "hålan" där vägen numera tar av till kyrkan. Hyssna Backa öster- och västergårdarna tillhörde också ursprungligen byn liksom Hyssna Högen.

Lagaskifteskartan från 1850 (på sid 10) visar fortfarande fyra av dessa gårdar. På kartan kan också urskiljas en omfattande bebyggelse i Melltorp samt minst tre gårdar vid Kläteberg.

(Uppgifterna hämtade från Hyssna Hembygdsförening och Hugo Johanssons bok "Hyssna en socken i Mark").



Äldsta kända kartbilden över Hyssna från år 1640

Lagaskifteskarta 1850



10.3 REGIONALA OCH LOKALA SAMBAND

REGIONALA OCH LOKALA MÅLPUNKTER

För Hyssnaområdet är göteborgsregionen och centralorten Kinna-Skene viktiga regionala målpunkter vad avser arbetstillfällena och service.

Huvuddelen av de tillkommande verksamhetsområdena i regionen kommer sannolikt att ligga i Göteborgs kranskommuner. Utvecklingen i Landvetter-Bollebygdsområdet kan komma att bli betydande. Göteborg kommer dock även i framtiden att erbjuda det största utbudet av arbetsplatser inom sektorerna service-vård-utbildning-kultur samt inom tjänstesektorn (konsultföretag, dataföretag m m).

Enligt kommunala översiktsplaner planeras utbyggnad av verksamhetsområden att ske främst i zonen utefter rv 40 mellan Mölnlycke och Bollebygd samt utefter E6 bl a i Kungsbacka.

Lokala mindre verksamhetsområden planeras i Sätilla, Hyssna och Hällingsjö, samt ytterligare utbyggnad av Skene Skog.

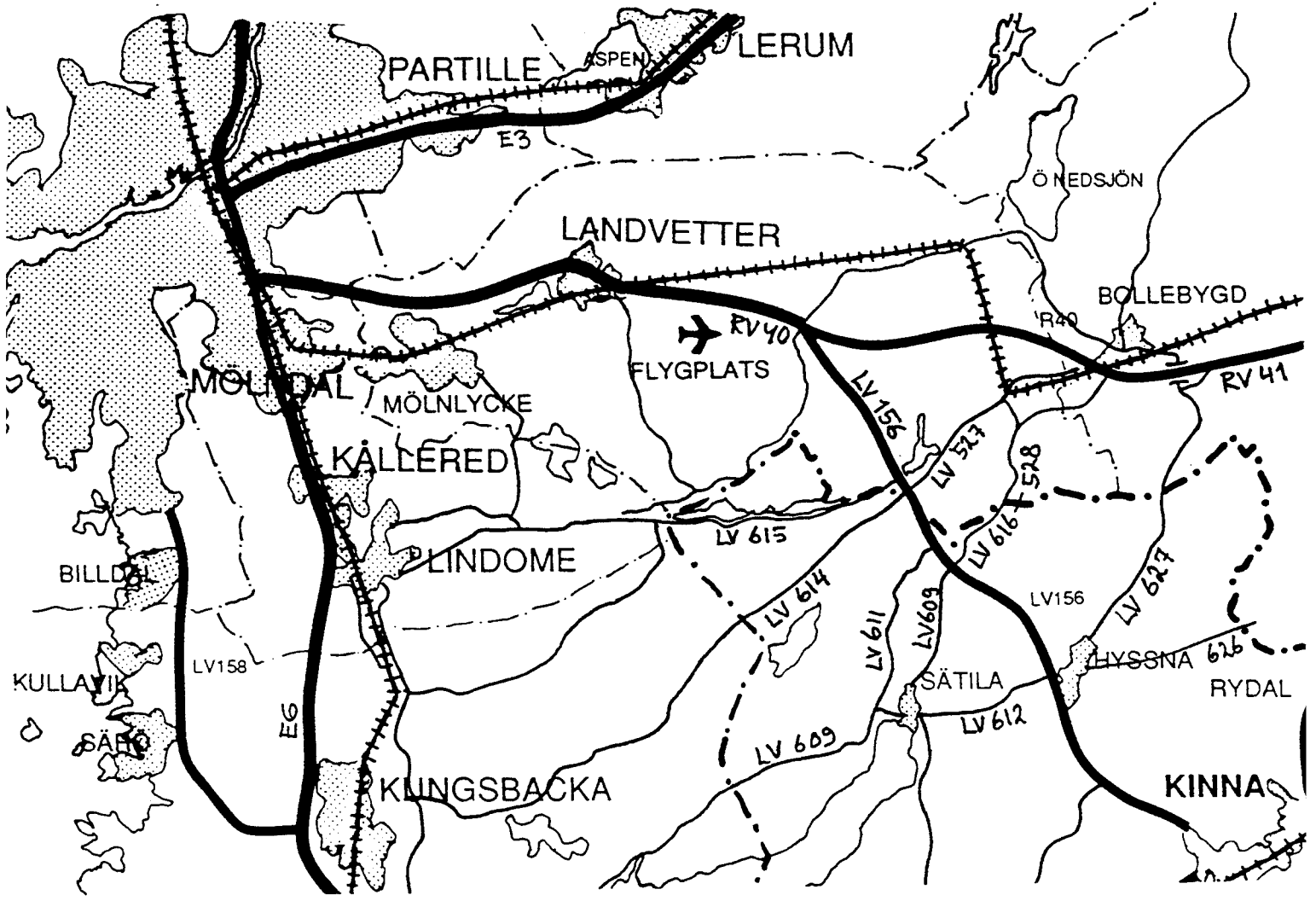
SYSSELSÄTTNING OCH PENDLING

År 1990 fanns 394 arbetsplatser i området. Antalet förvärvsarbetande med bostad i området var 880. Inpendlingen var 168 personer och utpendlingen 654. Det innebär att tre av fyra förvärvsarbetande pendlar till arbete i annan kommun eller annan kommunedel. Nästan varannan arbetsplats (arbetstillfälle) innehas av förvärvsarbetande som bor utanför kommundel norr. Områdets egensysselsättningsgrad är 45 %.

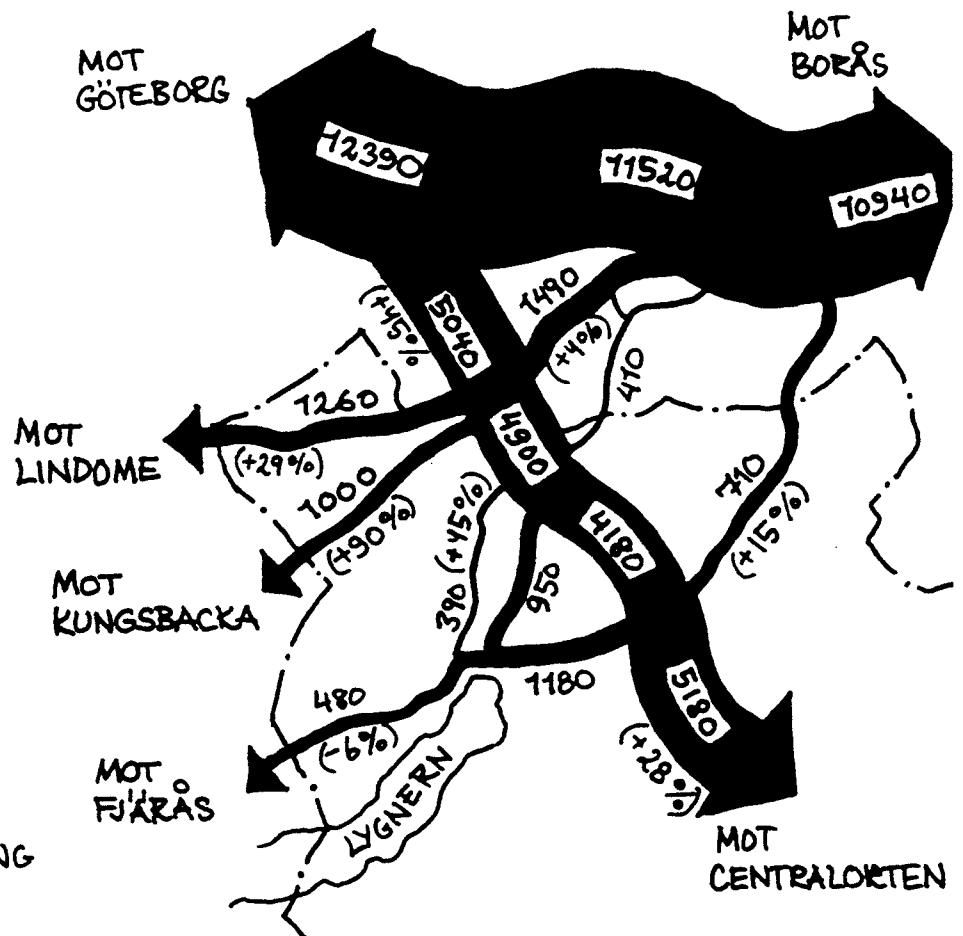
Utpendlingen till andra kommuner, totalt 333 personer, sker främst till göteborgsregionen (220) och till Borås (70). Inom Marks kommun sker arbetspendling från Hyssna främst till centralorten (109) och till Sätillaområdet (54).

Inpendling till Hyssnaområdet (kommundel N) sker framför allt från centralorten (84 personer) och från Sätillaområdet (35 personer). Inpendlingen från andra kommuner är 30 personer, varav 9 från göteborgsregionen, 10 från Borås och 11 från övriga kommuner.

Huvudvägnät och trafikmängder



HUVUDVÄGNÄT



TRAFIKMÄNGDER PER
ÅRSMEDEL (1989-90)
SAMT PROCENTUELL FÖRÄNDRING
SEDAN 1979-84

TRAFIKLEDSNÄT OCH KOLLEKTIVTRAFIK

BILTRAFIK

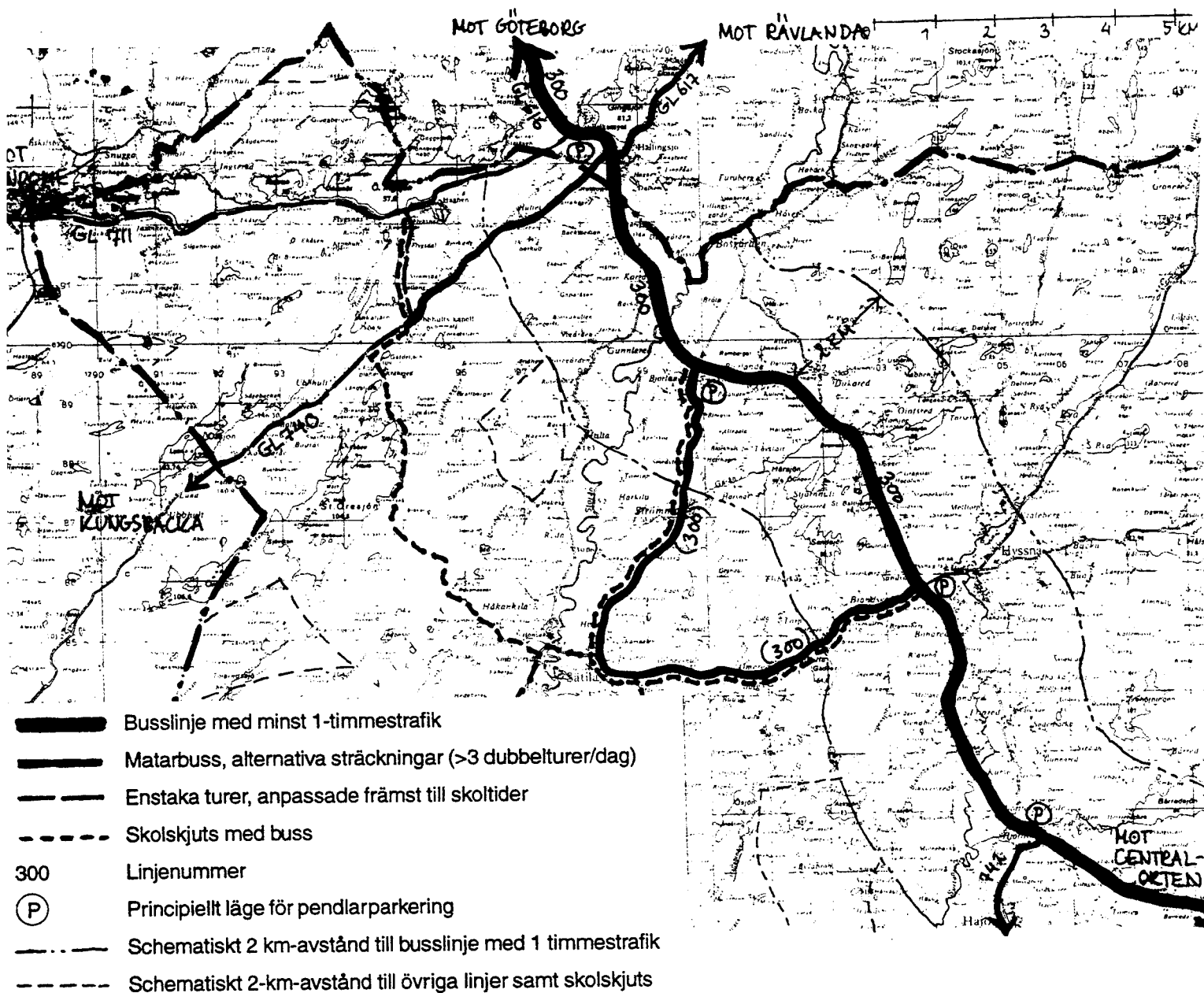
Den för området viktigaste trafikleden är lv 156-rv 40 mellan centralorten och Göteborg. Även vägarna mot Lindome-Mölndal (lv 615), Kungsbacka (lv 614) och Bollebygd (lv 627) har emellertid relativt stora trafikmängder. Även om en stor del av trafiken på dessa vägar utgörs av ren genomfartstrafik, har många trafikanter målpunkter inom utredningsområdet.

På vidstående kartsnitt redovisas huvudvägnät samt trafikmängder på dessa vägar år 1990. Under åren mellan 1984 och 1990 har trafikmängden i lv 156 i ett snitt NV om Hällingsjö ökat från 3 480 till 5 040 fordon/årsmedeldygn, dvs med ca 45 % medan trafikmängden i ett snitt SO om Hyssna endast ökat med 28 %. Under samma period har trafikmängderna i lv 615 (mot Lindome) ökat med ca 29 %. Lokalt har en kraftig ökning skett i lv 609 (väster om Storån på sträckan mellan Sätilla och lv 156 (+ 45 %)). De ökade trafikmängderna har flera orsaker: ökat bilkörande, ökad arbetspendling mot göteborgsregionen från hela Marks kommun och även Svenljunga samt ökad utbyggnad av bostäder.

KOLLEKTIVTRAFIK

Även för kollektivtrafiken utgör lv 156 huvudstråket. Här går snabbbussarna (linje 300 mellan centralorten och Göteborg (20,5 dubbelturer/dygn måndag-fredag)). Vissa av turerna passerar Sätilla. Övriga busslinjer som redovisas på figur går endast enstaka turer, med undantag för linje 617, Rävlanda-Hällingsjö (6 dubbelturer/dag + samtliga på beställning). Denna busslinje är med dagens tidtabell avsedd som matarbuss till linje 300 och kan därmed inte utnyttjas fullt ut för arbetsresor mot Rävlanda-Borås eller som matning till Boråsbanan.

Kollektivtrafiknät



Viss pendlingsanpassad tågtrafik finns på Boråsbanan med hållplatser bl a i Bollebygd, Rävlanda och Hindås. Snabbussarna i lv 156 konkurrerar dock beträffande restid.

Det finns olika strategier för att öka andelen kollektivresor i förhållande till bilpendling. Utbyggnad av sk "pendlarparkeringar" har visat sig ha en positiv effekt. I översiktsplan 90 för Marks kommun redovisas förslag om pendlarparkering bl a i anslutning till Hyssna samhälle, närmare bestämt vid Sandvadskrysset. I föreliggande planarbete har alternativt förslag till Sandvadskrysset diskuterats och beslut fattats om anläggande av en pendlarparkering vid Hyssna handel. Parkeringen med 28 uppställningsplatser har byggts ut under 1995.

Mellan Hyssna och Bollebygd saknas idag kollektivtrafik helt. Om utbyggnad av större omfattning genomförs i Bollebygd kan eventuellt behov uppstå av en busslinje i lv 626.

10.4 STATISTIKUNDERLAG OCH PROGNOSE

Hyssna är serviceort för omlandet. Hyssna med omland omfattar i huvudsak kommun-del N. Det statistikunderlag som redovisas avser dels Hyssna tätort enligt kommunens avgränsning och dels kommun-del N. Området kommun-del N består av Hyssna församling och del av Hajom.

BEFOLKNING

I Hyssna tätort bor drygt 600 personer och i kommun-delen 1 800. År 1950 var antalet invånare i församlingen ca 1 400, ett antal som sjönk till drygt 1 200 år 1970. Under de senaste drygt 20 åren har antalet invånare i församlingen ökat med drygt 540 personer.

Hyssna samhälle var före 1970 ingen statistisk tätort men blev det just år 1970 i samband med utbyggnaden sydväst om nya kyrkan. Inom själva tätorten bodde då ca 350 personer. Fram till idag har befolkningen ökat med ca 250 personer.

Fram till år 2001 förväntas antalet invånare i kommun-delen öka till 1 880 personer.

ÅLDERSSTRUKTUR

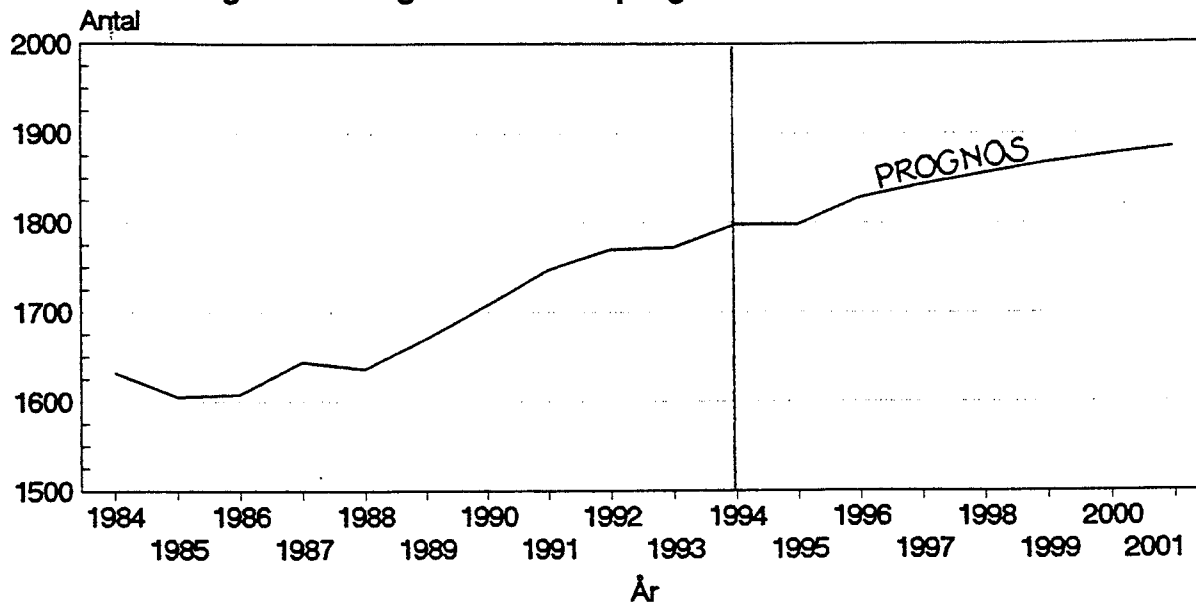
Befolkningens åldersstruktur redovisas dels i befolkningspyramiden sid 16 och dels i nedanstående redovisning av delområdesprognosen. Redovisningen avser kommun-del N.

Befolkningsutveckling åren 1994-2001 enligt prognos

Ålder	År 1994	Prognos		Förändring 1994-2001	
		1995	2001	Antal	Procent
0-6	252	248	207	-45	-17,8
7-15	210	227	315	105	50,0
16-18	64	72	82	18	28,1
19-24	114	104	99	-15	-13,1
25-64	878	887	919	41	4,7
65-79	196	193	179	-17	-8,7
80-	84	83	83	-1	-1,2
Summa	1 798	1 814	1 884	86	4,5

Källa: SCB, Demopak 1994-12-31 och prognos 1995-2001

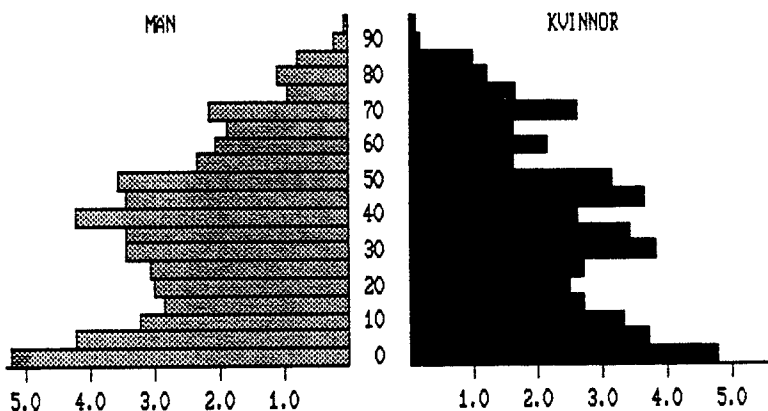
Befolkningsutveckling 1984-94 och prognos 1995 till 2001



Källa: SCB, Demopak åren 1984-94, prognos 1995-2001

Befolkningspyramid 1994-12-31

Antal personer 1 798



Antal invånare 1984 och 1994

HYSSNA FÖRSAMLING

Antal invånare

1984	1994
1 567	1 744

TÅTORTEN HYSSNA

Antal invånare

1984	1994
567	611

Källa: SCB, Demopak 1984 och 1994

Befolkningspyramiden redovisar befolkningen per 5-årsklasser, uppdelad på män och kvinnor.

Hyssna har en ung befolkning jämfört med kommunen totalt. Andelen barn 0-15 år uppgår till 26 % i Hyssna jämfört med 22 % i kommunen. Andelen 65 år och äldre är lägre, 16 resp 19 %. Enligt befolkningsprognosen kommer antalet personer 65- år, att vara i stort sett oförändrat eller minska något under prognosperioden. Antalet barn i grundskoleålder, 7-15 år förväntas däremot öka kraftigt, från idag ca 210 till drygt 300 år 2001. Åldersgruppen barn 0-5 år är den enskilda åldersgrupp som är allra starkast representerad i nuläget. Antalet barn i förskoleålder förväntas fortsätta vara stort. I befolkningsprognosen förutses en minskning fram till och med år 2001. Födelsealen gick ner under 1994 men har ökat igen under 1995. En jämförelse av åldersstrukturen bland befolkningen i Hyssna tätort och omlandet ger några markanta skillnader. Andelen 65- år och ungdomar omkring 20 år är betydligt högre i tätorten än i omlandet. Andelen barn upp till 10 år och motsvarande föräldrageneration är större i omlandet.

I befolkningsprognosen finns också en beräkning för fortsatt utveckling fram till år 2009. Här bör dock observeras att ju längre period prognosen avser, desto osäkrare blir den. Andelen barn 0-6 år beräknas fortsätta minska. Åldersgruppen 7-15 år beräknas öka kraftigt. Några år efter sekelskiftet minskar antalet något men beräknas att år 2009 ligga över dagens nivå. Gruppen ungdomar 16-18 år beräknas öka under hela perioden medan ungdomar 19-24 år minskar till en början men beräknas öka ganska kraftigt några år efter sekelskiftet. Antalet personer i de mest förvärvsaktiva åldrarna beräknas ligga ungefär på dagens nivå år 2009. Gruppen äldre 65-79 år minskar först för att sedan öka de sista prognosåren och beräknas år 2009 ligga något över dagens nivå. Antalet personer över 80 år beräknas år 2009 ligga strax under dagens nivå.

HUSHÅLLSSTRUKTUR

I Hyssna (kommundel N) fanns år 1990 628 hushåll, varav 212 i Hyssna tätort och 416 i omlandet. Hushållen i kommundelen fördelade sig på hushållstyper enligt nedan. I tabellen redovisas också en jämförelse med Marks kommun.

Hushåll efter hushållstyp

Hushållstyp	Kommundel N		MARK
	Antal	%	%
Ensamboende	151	24,0	30,6
Ensamstående med barn 0-15 år	10	1,6	2,7
Sammanboende utan barn 0-17 år	212	33,8	34,9
Sammanboende med barn 0-15 år	205	32,6	24,4
Övriga	50	8,0	7,4
Samtliga	628	100	100

Källa: SCB, FoB90

Mellan 1985 och 1990 har andelen ensamboende i Hyssna ökat med 3 %. Fortfarande är dock andelen ensamboende i Hyssna lägre än i Marks kommun totalt. Andelen barnfamiljer (med barn 0-15 år) är betydligt högre i Hyssna än i Mark totalt, 34,2 % resp 27,1 %.

Hushåll efter referenspersonens*) ålder

Hushåll	Kommundel N		MARK
	Antal	%	%
Ungdomshushåll 16-24 år	14	2,2	5,0
Yngre medelålder 25-44 år	225	35,8	32,9
Äldre medelålder 45-64 år	192	30,6	30,5
Äldrehushåll 65- år	197	31,4	31,6
Samtliga	628	100	100

Källa: SCB, FoB90

*) Referensperson avser den äldste av gift eller sambo. I hushåll utan gift eller sambo har den äldste personen valts till referensperson.

Jämfört med 1985 har andelen ungdomshushåll minskat något och är också jämfört med Marks kommun något lägre. Andelen hushåll med referensperson i åldern 25-44 år är högre i Hyssna än i kommunen totalt, vilket även stämmer med att andelen barnfamiljer är betydligt högre i Hyssna.

Hushåll efter antal boende

Boende	Hyssna tätort		Hyssna omland		Kommundel N		MARK
	antal	%	antal	%	antal	%	%
1	57	26,9	94	22,6	151	24	30,7
2	53	25	142	34,1	195	31,1	33,6
3	38	17,9	71	17,1	109	17,4	14
4	35	16,5	73	17,5	108	17,2	14,7
5+	29	13,7	36	8,7	65	10,3	7,6
Summa	212	100	416	100	628	100	100

Källa: SCB, FoB90

Andelen hushåll med tre och fler personer är betydligt högre i Hyssna än i Marks kommun, 44,9 % resp 36,3 %. Även detta visar att andelen barnfamiljer är betydligt högre i Hyssna. Enpersonshushållen är relativt jämnt fördelade mellan tätort och omland. Tvåpersonshushållen bor i något högre utsträckning i omlandet. Övriga hushållsstorlekar är liksom enpersonshushållen relativt jämnt fördelade.

Boendetätheten i Hyssna, det vill säga antal boende per hushåll, har minskat sedan 1980 men är i jämförelse med Marks kommun fortfarande relativt hög. I tabellen nedan redovisas boendetätheterna 1980, 1985 och 1990 dels i Hyssna (kommundel N) och dels i Marks kommun. Jämförelse görs också med riket.

Antal boende per hushåll

År	Hyssna	MARK	Riket
1980	2,81	2,63	2,32
1985	2,67	2,46	2,23
1990	2,62	2,38	2,14

Källa: SCB FoB 1980, 1985 och 1990

BOSTÄDER

I Hyssna (kommundel N) fanns enligt FoB90 629 lägenheter, 603 i småhus och 26 i flerbostadshus. 56 % av lägenheterna är byggda före 1961 och 35 % av dessa redan före 1930. Nästan 35 % av lägenheterna har tillkommit efter 1971. Majoriteten av lägenheterna (91 %) ägdes av enskilda personer, resterande av allmännyttan (7%), och övriga ägarkategorier.

Fördelning på lägenhetsstorlekar

Rum och kök				
1	2	3	4	5-
5 %	10 %	20 %	27 %	38 %

Källa: SCB, FoB90

Bostadsstandarden är relativt hög. Trångboddheten har sjunkit kraftigt från år 1970. Nedan redovisas antal lägenheter, antal rumsenheter per person och antal trångbodda hushåll dels i Hyssna tätort och dels i omlandet.

Lägenheter m m åren 1970, 1980 och 1990

	HYSSNA tätort			HYSSNA omland		
	1970	1980	1990	1970	1980	1990
Antal lägenheter	125	183	213	345	345	416
- andel i småhus, %	86	80	92	okänd	96	98
Rumsenheter/person	1,65	1,70	1,90	1,49	1,58	1,96
Andel trångbodda* hushåll %	4,9	1,5	1,4	13,3	9,7	2,2

*) (norm 2). Fler än 2 boende per rum, kök och ett rum oräknt

Under tiden fr o m år 1990 t o m oktober 1993 har ca 10 småhus byggts i omlandet. Däremot har det inte byggts några småhus i tätorten. Marks Bostads AB byggde 32 hyreslägenheter i flerbostadshus åren 1990-91 (Hyssnabacka). Marks Bostads AB har totalt 73 lägenheter i Hyssna, fördelade på följande lägenhetsstorlekar:

1 rok	2 rok	3 rok	4 rok
8	35	24	6

Dessutom finns några enstaka privata hyreslägenheter. Bostadsrätter finns inte i Hyssna.

BOSTADSBYGGNADSBEHOV

Under perioden 1981-94 byggdes bostäder i Hyssna, i genomsnitt åtta bostäder/år. 60 av bostäderna byggdes i tätorten och 50 i omlandet. 32 st var hyreslägenheter och resten enfamiljshus.

Med hänvisning till prognosen för befolkningsutvecklingen beräknas det finnas ett behov 30-40 nya bostäder fram till år 2009, i genomsnitt två bostäder/år. En viss del av detta bostadsbehov tillgodoses troligtvis genom permanentning av fritidshus. Statistik över permanentning finns endast för ett enda år, nämligen 1991. Då permanentades tre st fritidshus i Hyssna. Totalt fanns 1992-01 268 fritidshus i Hyssna.

Vad gäller den aktuella efterfrågan på bostäder i Hyssna är den f n låg. En person söker tomt i Hyssna i första hand och sex personer söker Hyssna i andra eller tredje hand.

I Marks Bostads AB:s kö står fem personer i kö för lägenhet i Hyssna. Samtidigt finns (april 1995) fyra outhyrda lägenheter.

Trots den f n mycket låga efterfrågan, finns det på längre sikt ett behov av nya bostäder i Hyssna. Enligt befolkningsprognosen beräknas antalet personer i de hushållsbildande åldrarna öka kraftigt i slutet av perioden. Därför behöver det finnas utrymme för byggande av ett antal mindre lägenheter med hyres- eller bostadsrätt. Det finns också troligen redan nu ett uppdämt behov av bostäder för ungdomar, som p g a arbetslöshet m m bor kvar hemma längre än de önskar. När de får arbete och ordnad ekonomi kommer de ganska snart att efterfråga en egen bostad.

Vidare har socialnämnden bedömt att det finns behov av fler äldreboenden (6-12 st) i Hyssna och planerar för detta.

Det största behovet vad gäller bostadsbyggande i Hyssna torde vara småhustomter. Visserligen är efterfrågan just nu mycket låg. Förutom den rådande lågkonjunkturen och kraftigt försämrade subventioner till bostadsbyggandet kan det till viss del bero på att det inte finns någonting att ställa sig i kö till.

ARBETSTILLFÄLLEN

År 1990 fanns 394 arbetsplatser i området, varav 147 inom tätorten. Nedan redovisas antal arbetstillfällen inom olika sektorer enligt FoB 85 och FoB90.

Arbetstillfällen i kommundelen enligt FoB 85 och FoB 90

Näringsgren	Antal arbetstillfällen	
	1985	1990
Jordbruk m m	105	51
Tillverkn industri	281	176
Byggnadsverks	12	18
Handel, rest, hotell	40	86
Samfärdsel, post, tele	4	8
Tjänster m m	37	55
Samtliga	479	394

Källa: GPF-P 1992-94 och FoB 90, tabell SAM 52

Mellan 1985 och 1990 minskade antalet arbetstillfällen med 85 till 394. Den ökade sysselsättningen inom handel och tjänster räckte inte till att kompensera minskningen inom jordbruk och tillverkningsindustri. År 1990 var områdets egensysselsättningsgrad 45 %. Efter 1990 har antalet arbetstillfällen minskat ytterligare till 290 år 1993. Hela minskningen beror inte på ett minskat antal arbetstillfällen. Ett mindre antal, ca 10 st, beror på förändringar i statistikredovisningen.

Enligt senaste uppgifter, som avser år 1993, uppgick antalet arbetstillfällen i kommundel N till 290. 167 av dem innehades av personer boende i Hyssna. Av de 123 inpendlarna kom 80 från annan kommundel och 43 kom från annan kommun.

Totala antalet förvärvsarbetande boende i Hyssna var 781 personer. 611 pendlade till arbete annanstans. Nettopendlingen var 488. Områdets egensysselsättningsgrad har sjunkit från 45 % till 37 % under åren 1991-93.

Förändringarna i statistikredovisningen omfattar även förändringar i näringsgrensindelningen. I nedanstående tabell görs därför ingen jämförelse mellan år utan endast mellan Hyssna och kommunen totalt.

Förvärvsarbetande 1993 med arbetsplats i området (dagbefolkning) per näringsgren

NÄRINGSGREN	OMRÅDE				
	Kommundel N		Hyssna tätort	Hyssna omland	MARK
	antal	%	%	%	%
1 Jord- och skogsbruk, fiske	26	9,0	4,5	11,8	3,6
2 Tillverkning och utvinning	117	40,3	10,7	59	25,1
3 Energiprod, vattenförsörjning och avfallshantering	-	-	-	-	1,0
4 Byggverksamhet	18	6,2	5,4	6,7	7,1
5 Handel och kommunikation	60	20,7	27,7	16,3	15,3
6 Finansiell verksamhet och företagstjänster	8	2,8	4,5	1,7	5,8
7 Utbildning och forskning	11	3,8	9,8	-	7,0
8 Vård och omsorg	31	10,7	23,2	2,8	24,8
9 Personliga och kulturella tjänster	14	4,8	12,5	-	4,4
10 Offentlig förvaltning m m	-	-	-	-	3,3
Ej specificerad verksamhet	5	1,7	1,8	1,7	2,5
Samtliga näringsgrenar	290	100	100	100	100

Källa: SCB, AMPAK93, tabell SAM 101

Uppgifterna för Jord- och skogsbruk, fiske och Tillverkning och utvinning är de enda som är jämförbara med tidigare. Inom jordbruket har antalet arbetstillfällen i kommundelen halverats mellan 1990 och 1993, från 51 till 26. Det har skett en kraftig minskning också inom tillverkningsindustrin, från 176 arbetstillfällen till 117.

På grund av minskning av antalet arbetstillfällen totalt är andelen arbetstillfällen inom jordbruk och industri högre än vad som gäller för kommunen i genomsnitt. Anmärkningsvärt är också att den största delen av industriarbetstillfällena ligger i Hyssna omland, ej i tätorten.

10.5 PLANSITUATION

ÖVERSIKTLIGA PLANER

OMRÅDESPLAN FÖR HYSSNA

Områdesplan för Hyssna antogs av kommunfullmäktige i juni 1984 såsom ett handlingsprogram för den fortsatta utbyggnaden av Hyssna. Planen är genomförd i den mån det varit möjligt.

Planen innebar en utbyggnad av Hyssna tätort med ca 500 re eller omkring 100 lägenheter, fr o m 1984 till sekelskiftet. Befolkningen beräknades samtidigt öka med omkring 200 personer. Den samhällseliga servicen föreslogs byggas ut i takt med samhällsutbyggnaden, bl a att barnomsorgen skulle utökas med en avdelning. Planen förutsatte en ökad satsning på centrum med tillskapande av ett samlat och varierat serviceutbud. Mark för industri reserverades dels i anslutning till befintliga företag och dels för nyetablering öster om Sandvadskrysset och vid Klateberg. I planarbetet togs stor hänsyn till jordbrukets intressen. Det lokala vägnätet föreslogs byggas ut på sätt som gav en till tätorten väl anpassad struktur och trafiksäkra gång- och cykelförbindelser. Surtevägen föreslogs få en flackare kurva norr om centrum. Därmed skulle trafiksäkrare korsningar kunna skapas med Hålsjövägen och vid Lockövägen-Hålsjövägen. Vad gäller teknisk försörjning föreslogs va-nätet byggas ut i takt med samhällsutbyggnaden.

ÖVERSIKTSPLAN 90

I översiktsplan 90, antagen av kommunfullmäktige i juni 1991, sägs att områdesplanen i huvudsak är aktuell men skall kompletteras beträffande riksintressen samt vattenkvalitet i Surtan. I översiktsplanen sägs vidare att nya förutsättningar kring Sandvadskrysset och lv 156 kan motivera en revidering och utökning i denna del.

Verksamhetsområdet vid Sandvadskrysset har ett strategiskt intressant läge, i första hand intressant för verksamheter med behov av goda interregionala förbindelser och gott annonsläge, men har även en funktion som lokalt verksamhetsområde för Hyssna. Markanvändning och rekommendationer gäller med följande tillägg:

Med hänsyn till närheten till Hyssna samhälle bör endast icke miljöstörande verksamheter tillåtas. Särskilda krav bör ställas på gestaltningen av området med hänsyn till den kulturhistoriskt värdefulla miljön kring Hyssna gamla kyrka. Området bör i första hand reserveras för företag med särskilt höga krav på läge och yttre miljö.

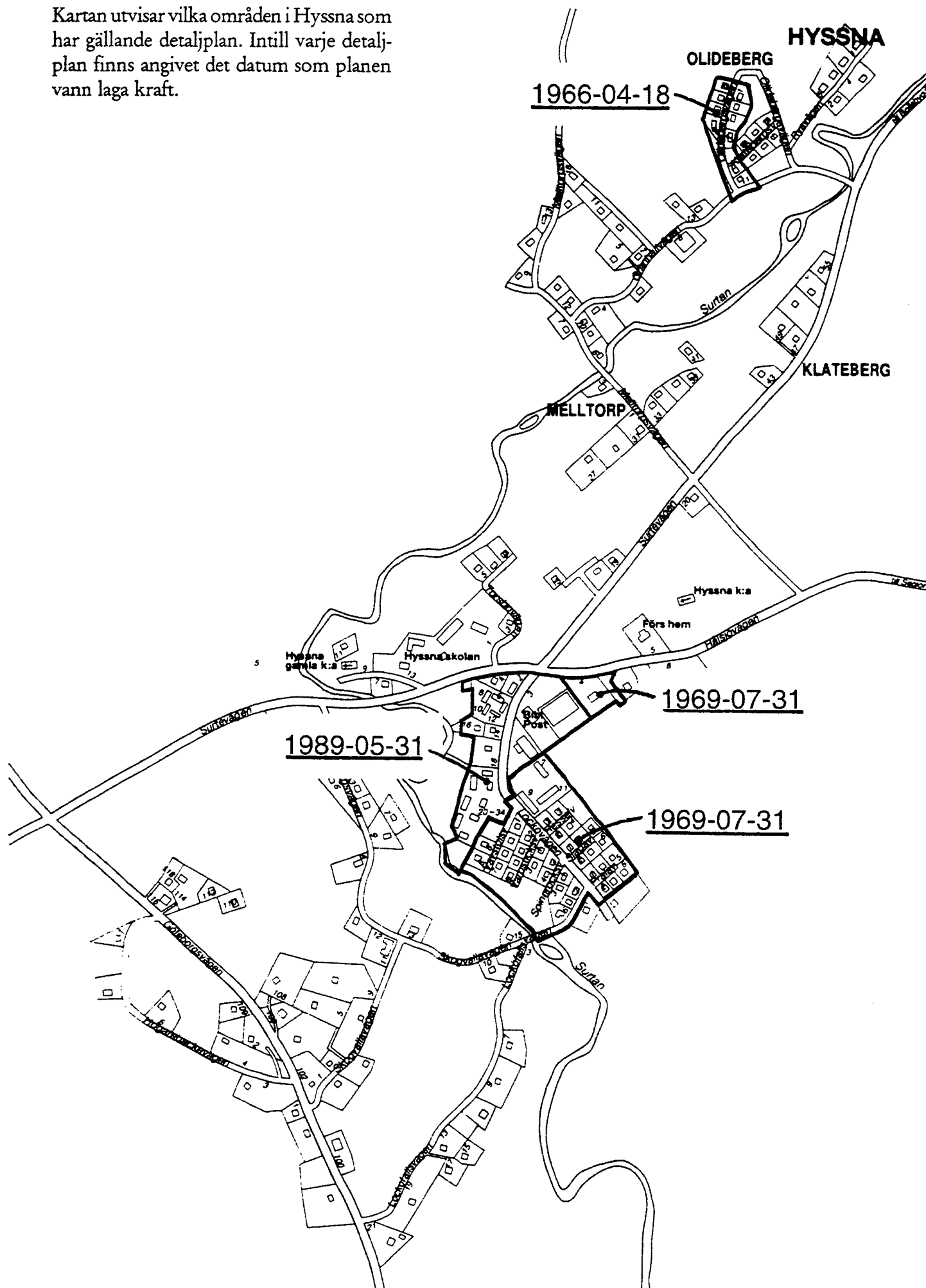
Stormarknader eller andra typer av externa köpcentra med dagligvaror kommer inte att tillåtas. Till området kan dock förläggas en livsmedelsbutik för ortens behov.

Området bedöms kunna bli aktuellt för utbyggnad under planperioden. Före genomförande skall en miljökonsekvensbeskrivning upprättas och därefter detaljplan.

I anslutning till Sandvadskrysset bör reserveras mark för en s k pendlarparkering.

Detaljplaner

Kartan utvisar vilka områden i Hyssna som har gällande detaljplan. Intill varje detaljplan finns angivet det datum som planen vann laga kraft.



10.6 NATURVÅRDSINTRESSEN

NATURVÅRDSPLAN

I Naturvårdsplan för Marks kommun antagen av kommunfullmäktige i april 1992, redovisas ett 40-tal objekt i Hyssna socken. Socknen är med sina 81,3 km² en av de större i kommunen. I söder ligger kyrkbyn på ett stort isälvsdelta med öppna marker kring detta och Surtan. De norra delarna är kuperade och barrskogsdominerade med många sjöar. Följande fyra naturvårdsobjekt med högt eller ganska högt naturvärde ligger inom planområdet:

Nr 6 Surtan med biflöden

Lek- och uppväxtområde för lax och havsöring efter byggandet av laxtrappa vid Mølnebacka 1990. Representativ fauna av ryggradslösa djur.

Nr 12 Hyssna-Rya

Isälvsdelta upp till högsta kustlinjen. I Rya grustag med koloni av backsvalor.

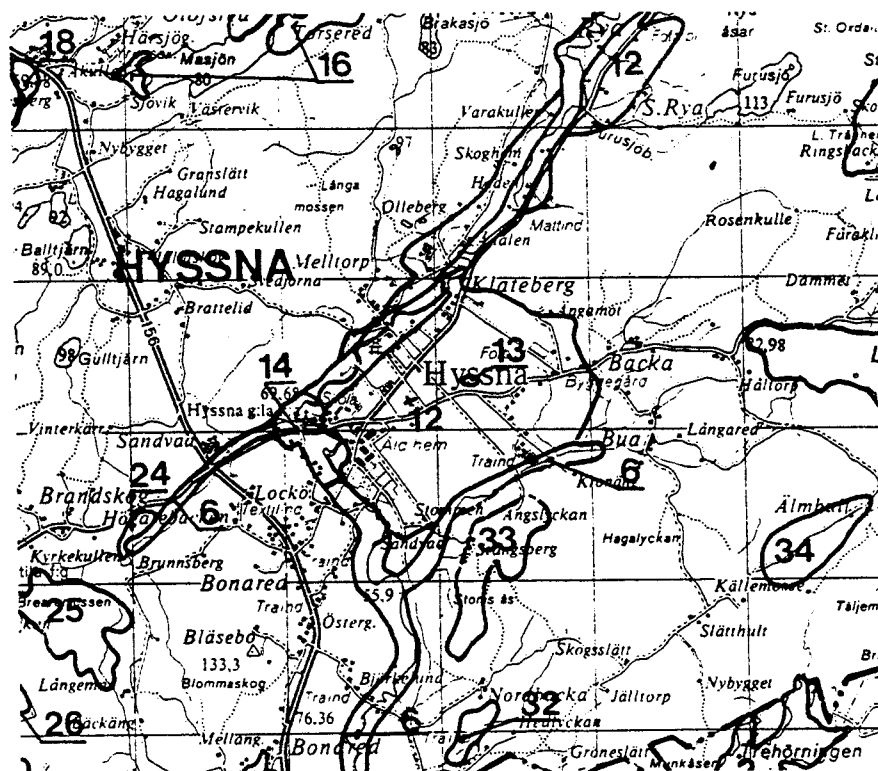
Nr 13 Ö Hyssna

Småvatten, dvs vattenfylld grop i jordbrukslandskapet.

Nr 14 Hyssna gamla kyrka

Kring kyrkan skyddsvärd moss- och lavflora. Strömstare i gamla bron. Torräng med backsippa vid Hyssnabacka.

UTDRAG UR NATURVÅRDSPLANEN



NATURVÄRDEN (redovisade enligt miljöförvaltningen)

Hyssna är uppbyggt kring Surtan och är beläget på ett stort isälvsdelta som sträcker sig från norr till söder. I dalgången präglas samhället av det flacka jordbrukslandskapet och Surtans meandrande förlopp. De trädbevuxna holmarna och strandkanterna i och längs vattendraget, de betade brinkarna och ravinerna samt skogslandskapet runt dalen ger Hyssna dess karaktäristiska landskapsbild.

I Hyssna finns flera naturvårdsobjekt som kortfattat beskrivs i naturvårdsplanen. **Surtan** (HY 6), naturvärdesklass II, med sina biflöden är åter lek- och uppväxtområde för **lax och havsöring** efter byggandet av en laxtrappa vid Mölnebacka 1990. Surtan har en representativ fauna för näringsfattig - måttlig näringsrik å. Nedströms samhället förekommer också arter som färna (en karpfisk) och flodpärlmussla. Surtan är hårt belastad av näringsämnen och miljögifter.

Längs Surtan finns **raviner och brinkar** mestadels utnyttjade som betesmarker eller är skogsbevuxna. Skogen består oftast av en ganska tät blandlövsskog. Vid åkanten finns främst klibbal därefter trivallöv som björk, rönn, hägg, säl, asp och ädellöv i form av ek, ask, lönn, bok och oxel. Brännässla och älgört kan helt dominera fältskiktet, där trädskiktet är gles i sluttningarna ned mot Surtan. Dessa arter gynnas av kväve och ökar på ohävdade marker. Även örnbräken kan dominera kraftigt i hagmarkerna och skogsbrynen. Eftersom djuren inte betar av dem kan de breda ut sig även i välhävdade hagmarker. Helt nära och i Surtan växer arter som säv, skogssäv, sjöfräken, gul näckros, mannagräs, gökblomster, flädervänderot, kabbeleka, vattenmåra, svärdslilja, videört, topplösa m fl.

Brinkarnas slätterängar och magra betesmarker är idag till stor del förvandlade till gödslade betesvallar med trivialiserad flora. Endast fragment av de naturliga fodermarkernas flora återstår. Betesvallar är vanliga längs Surtan och består oftast av s k tuvtåteläng övergående i högrötsfuktäng vid upphörande av hävd. Tuvtåtelängen är vanlig längs Surtan och indikerar att marken varit utsatt för kraftig kvävegödsling. Man finner den ofta på gammal åkermark som idag används för bete. De vanligaste arterna är tuvtåtel, ängsgröe, smörblomma, hundäxing, kvickrot, timotej m fl kvävegynnade arter. Högrötsfuktängen är en högvuxen vegetationstyp med älgört som dominerande art och i övrigt arter som smörblomma, gökblomster, kärstistel, luddtåtel. Ett markant inslag är den stora andelen stormåra i dessa ängar. Även högrötsfuktängen är vanlig längs Surtan på marker där betet upphört. I de branta partierna av många betade brinkar finner man en artrikare, hedliknande vegetationstyp som ej påverkats lika kraftigt av gödslingen. Vegetationstypen kan kallas rödvensfriskäng och/eller trivialiserad rödvensgräshed, här finner man arter som rödven, rödsvingel, fårsvingel, gul- och vitmåra, gökärt, käringtand, grästjärnblomma, röllika, gråfibbla, bockrot, bergssyra, teveronika och daggekåpor. Fläckvis kan ljung förekomma på stenigare partier med tunnare jordlager. Mer eller mindre trivialiserade former av dessa vegetationstyper förekommer allmänt i södra Sverige, men välutvecklade exempel är ganska sällsynta.

Stackebäcken - biflödet väster om Stoms ås, som mynnar i Surtan söder om samhället kantas av betade brinkar. Liksom vid Surtan är den mesta av floran gödselpåverkad och trivialiserad och vegetationstyperna är desamma som ovan. Här häckar storspov och det finns också uppgift om att kornknarr hörts under 1993. Trots den oftast trivialiserade floran utgör de betade brinkarna ett mycket vackert inslag i landskapsbilden.

Här följer några exempel på rester av naturliga fodermarker som hyser arter och vegetationstyper som hotas av att hävden (slätter eller bete) upphör och/eller markerna gödslas:

Nedanför **Torshall** på två små hällmarkspartier vid Surtan växer det rikligt med de slättergynnade arterna slättergubbe och svinrot. Vegetationstypen är artrik och kallas rödvensgräshed, den är typisk för torra, ogödslade, välhävdade marker i södra Sverige.

Rödvenen dominerar floran och ljung förekommer fläckvis. Övriga arter var bl a fårsvingel, kruståtel, vårbrodd, stagg, ängs- och knippfryle, blåtåtel, pillerstarr, blekstarr, vitsippa, blodrot, gökärt, käringtand, lingon, odon, ängvädd, röllika, nysört, prästkrage, rotfibbla, gråfibbla, hagfibbla. Markerna är stadda i igenväxning med sly av rönn, asp, björk och häggmispel samt örnbräken. En del ris ligger kvar, efter en röjning, och kväver vegetationen under. Längs en gammal väg nedanför Torshall växer mycket rikligt med svinrot och fläckvis slättergubbe.

Öster om **Svedjorna** (som ligger norr om samhället) finns en gammal inäga. I ett öppet tråg vid granskogen ligger denna fuktäng av gräslågstartyp med torrare partier av rödvensgräshed. Lågstartängen kan finnas från artfattig till artrik, flera av arterna anses vara mycket hävdgynnade t ex stagg, hundstarr, hirsstarr, gråstarr. I den torrare delen växer bl a vårbrodd, rödven, fårsvingel, rödsvingel, stagg, pillerstarr, bergssyra, blodrot, gökärt, lingon, ljung, ärenpris, gråfibbla, röllika samt rikligt med slättergubbe och jungfru Marie nycklar. I den fuktigare delen växte arter som tuvtåtel, luddtåtel, harstarr, hundstarr, hirsstarr, kärrviol, vattenmåra, kärrtistel. Marken har troligen använts som slätteräng förr, idag är tyvärr hävden obefintlig. Den börjar växa igen med örnbräken, björk och gran.

Hyssnabacka, en liten torräng nära gamla kyrkan. Det är rester av en fårsvingeltorräng, en artrik och lågvuxen vegetationstyp. Här karaktäriseras ängen av fårsvingel, fläckvis med ljung samt rikligt med backsippa.

Klateberg, gammal slättermark. På en sluttning i en beteshage som inte gödslats finns inslag av stagg, knägräs, svinrot, backtimjan och darrgräs. I den fuktigare marken ned mot Surtan växer kärrspira.

Melltorp, hagmark. I en brant brink ned mot Surtan finns en delvis trivialiserad (förekomst av t ex timotej, hundäxing, kvickrot) rödvensgräshed. Typiska arter som fårsvingel, gökärt, blodrot, gråfibbla, rotfibbla, rödven, liten blåklocka och fläckvis ljung växer här. I kanterna börjar örnbräken att breda ut sig.

I hagmarken vid **Ängslyckan** och i anslutning till **Stackebäcken** finns inslag av slättergubbe, kattfot, smörboll, gullpudra samt olvon. I hagmarken ligger också ett mäktigt flyttblock.

Varakullen, gammal slätter- och betesmark. I en ogödslad beteshage växer bl a slättergubbe, svinrot, jungfrulin, stenmåra, ängshavre, knägräs, gökkärt, liten blåklocka, ängsvädd, revfibbla och vårbrodd. Slättergubbe samt stor blåklocka finns i den betade björkskogen. Smörboll växer i markerna intill skogen.

Isälvsdeltat (HY 12, naturvärdesklass II) sträcker sig i riktningen Rya-Hyssna-Breare-mossen. Det består till större delen av sand och moig sand. De distala delarna av deltat framträder som mjukt avrundade kullar vid t ex Hyssna gamla kyrka. Överytan är mycket jämn och är till största delen uppodlad och bebyggd. I Rya grustag finns en koloni med backsvalor.

Miljön kring Hyssna gamla kyrka (HY 14) är intressant, inte bara från kulturvårdssynpunkt, utan även för sin **rika moss- och lavflora**. Dessutom hyser kyrkbacken en vacker flora med akleja, prästkrage, liten blåklocka, gråfibbla, röllika, styvmorsviol, ängs- och bergssyra, teveronika, svartkämpe, åkervädd, rödven, fårsvingel, rödsvingel, krus-tåtel m fl. I den gamla bron över Surtan häckar strömstare och forsärla.

Resterna av den gamla kvarnen vid Locköfallsbron, ett intilliggande äldre välbevarat timrat hus och den omgivande naturen är av kultur- och naturintresse. Här finns **askar som hamlas** fortfarande, en idag ovanlig syn. Både askarna och intilliggande **lönnar** är alla gamla och med grovvuxna stammar. Detta skapar en mycket gynnsam miljö för en mångfald utav bl a mossor och lavar. Även i Melltorps radby finns flera fina exempel på gamla vårdträd med rik moss- och lavflora.

I åkerlandskapet finns inslag av viktiga och idag hotade småbiotoper s k mägergravar eller andra typer av **småvatten**. I östra Hyssna finns exempel på ett småvatten (HY 13), naturvärdesklass II. Här växer en hotad art, rödlänke. Kaveldunet breder ut sig över vattenspegeln och videslyet i kanterna, men än så länge trivs åkergrödan där.

Två relativt ovanliga **ormbunksväxter**, hällebräken och gaffelbräken, växer på en stenmur längs vägen vid Anderstorp.

Där dalgången slutar tar det kuperade skogs- och sjörika landskapet vid. I norr dominerar barrskogen, främst granskog. I sydöst ligger Stoms ås (HY 33) ett naturvårdsobjekt med naturvärdesklass I. Det är kommunens största bestånd av **hedbokskog**. Här finns hotade kärleväxter som hässlebrodd och skärmstarr samt en rik och skyddsvärd moss- och lavflora med exempelvis havstulpanlav.

Idag finns, noterade i och kring Hyssna samhälle; 20 växtarter (varav en fridlyst), 2 mossarter, 5 lavararter, 4 fågelarter, 2 fiskarter med på förteckningen över hotade och sällsynta arter i Marks kommun. De flesta finns i naturvårdsobjekten och de övriga i ängs- och hagmarkerna.

Kärlväxter, backsippa (fridlyst i P-län), backtimjan, bockrot, darrgräs, gökärt, hällebräken, häslebrodd, jungfrulin, jungfru Marie nycklar, kattfot, knägräs, rotfibbla, rödlänke, skärmstarr, slättermugg, smörboll, stagg, stenmåra, stor blålocka och svinrot.

Mossor; långfliksmossa och stor bandmossa.

Lavar; *Catillaria sphaeroides*, havstulpanlav, *Lecanora glabrata*, lunglav och silverlav.

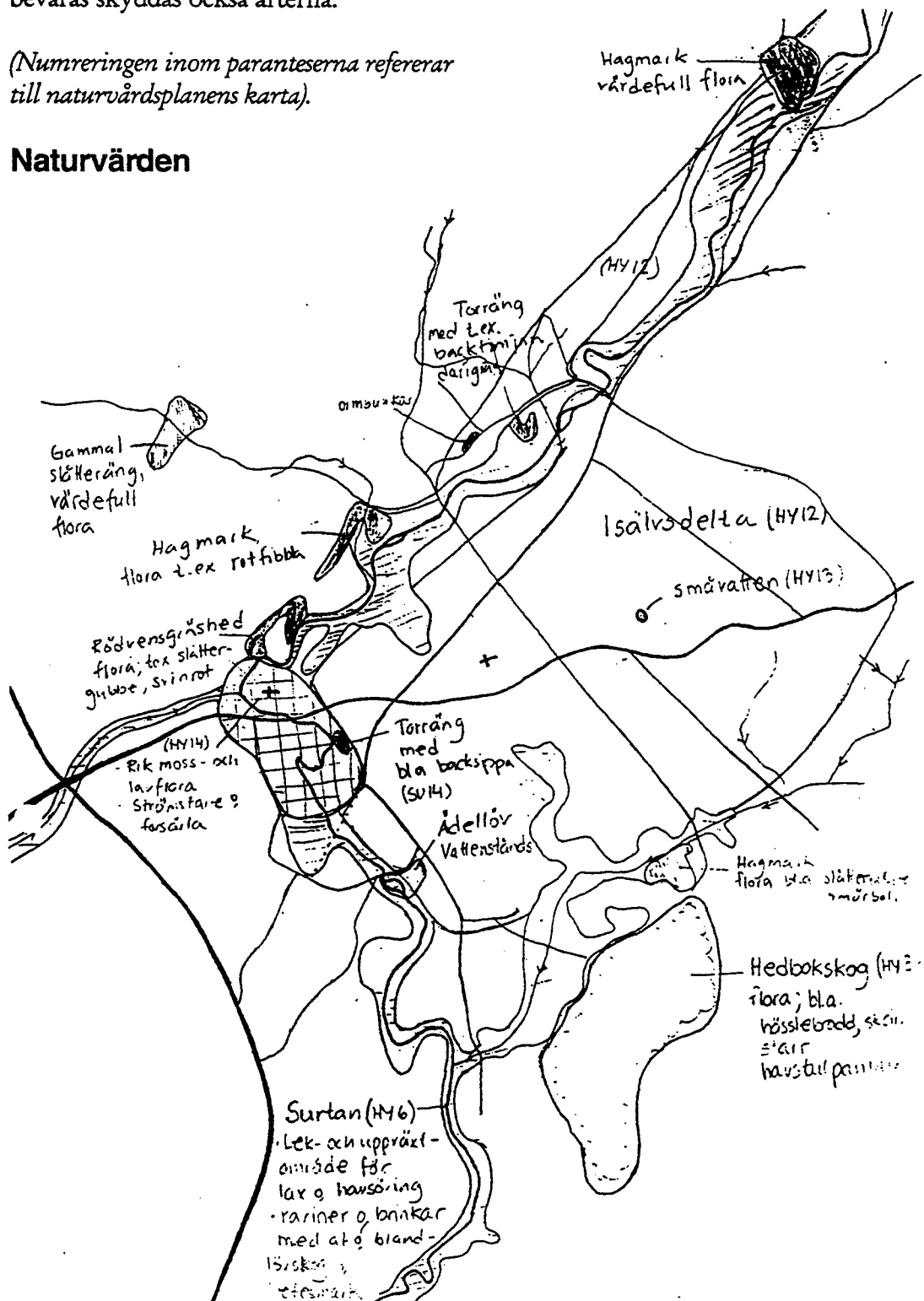
Fiskar, havsöring och lax.

Fåglar; backsvala, försärla, storspov och strömstare.

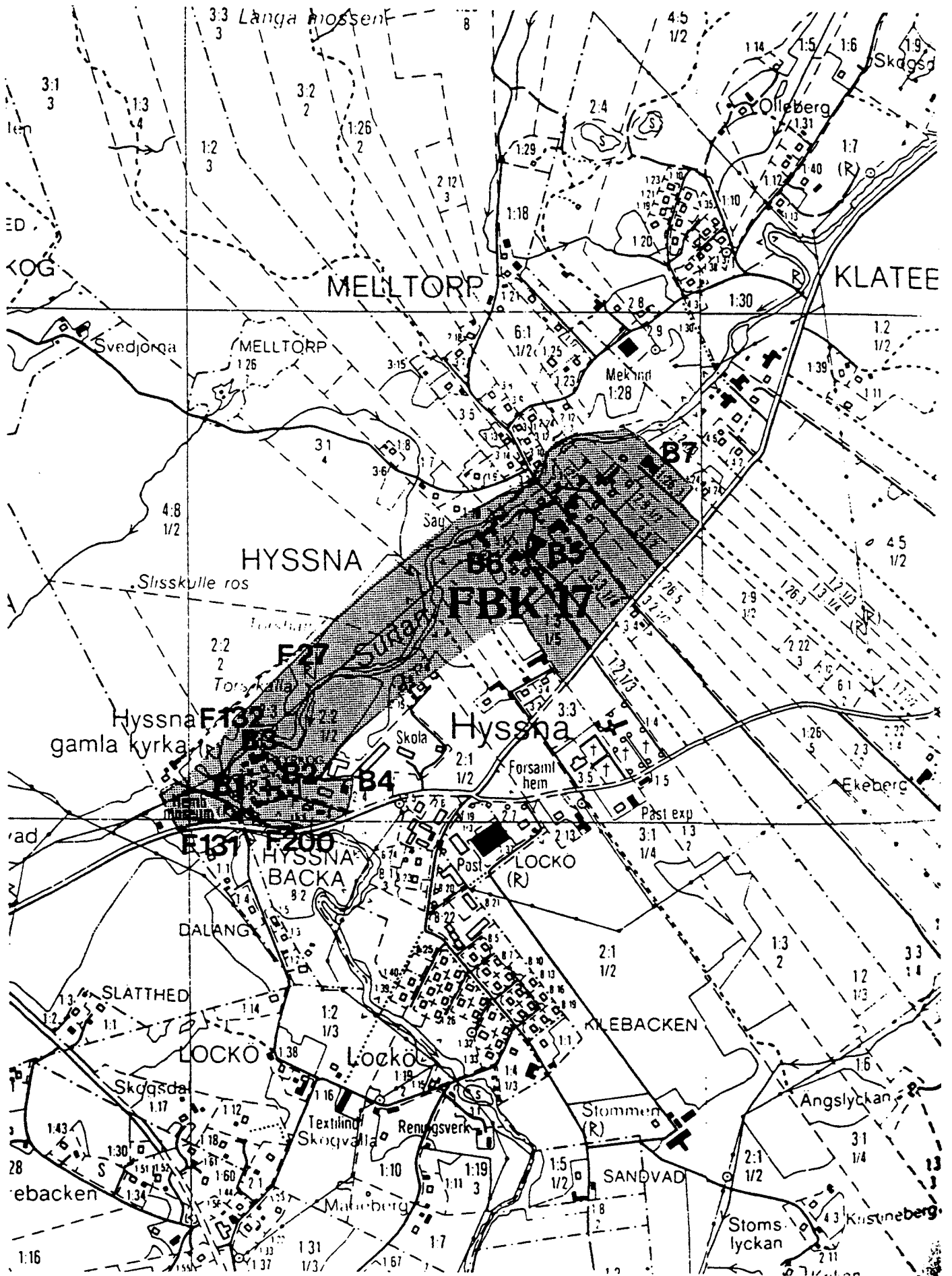
Flertalet av dessa arter är inte direkt hotade, men klassificeras som hänsynskrävande då deras livsmiljöer blir färre eller försämrade av miljögifter. Genom att deras livsmiljöer bevaras skyddas också arterna.

(Numreringen inom paranteserna refererar till naturvårdsplanens karta).

Naturvärden



Utdrag ur kulturmiljöprogrammet



10.7 KULTURVÅRDSINTRESSEN

I Kulturmiljöprogram Marks kommun, antaget av kommunfullmäktige i april 1992, redovisas Hyssna och Melltorps by som kulturmiljö nr 17 i programmet. Området utgörs av kulturlandskap med fornlämningar och bebyggelse runt Hyssna gamla kyrka och Melltorps by.

Följande objekt beskrivs:

Fornlämningar

F 27	Offerkälla
F 131	Väghållningssten
F 132	Stenåldersboplats
F 200	Väghållningssten

Bebyggelse

B 1	Hyssna gamla kyrka	Kyrkobyggnad (1100-tal, tillb 1702, 1728, 1772, 1789) bårhus, stiglucka
B2	Kyrkogården 1:1 Hembygdsmuseum	F d boningshus (urspr 1801, flytt 1948)
B 3	Hyssna 2:2, Stomberg	Bostadshus (början 1800-tal) ladugård (1920-tal) källare, snickarbod
B 4	Hyssna 2:4, 6:4, skola f d lärarbostad	Skolbyggnad (1882), f d lärarbostad (1929) uthus (1920-tal)
B5	Hyssna 1:2, Högen	Bostadshus (1855 tillb 1912) handelsbod (1905-07) ladugård (1886-87, tillb 1942) oljebod
B6	Hyssna 1:3, Högen	Bostadshus (1809 el 1822) snickarbod/ brygghus, ladugård (1926)
B7	Melltorp 1:8, Smedsgården	Bostadshus (slutet 1700-tal) ladugård (1875)

Gällande lagskydd

Kyrka och kyrkogård är skyddade genom Kulturminneslagens 4 kap om kyrkliga kulturminnen. Fornlämningar är skyddade genom Kulturminneslagens 2 kap om fornminnen.

Enligt riksantikvarieämbetets beslut den 5 november 1987 utgör området ett riksintresse för kulturminnesvården enligt 2 kap 6 § andra stycket i Naturresurslagen.

REKOMMENDATIONER

Stor hänsyn bör tas till den befintliga miljön vid Hyssna gamla kyrka. Nybebyggelse och tillbyggnader bör behandlas restriktivt. Exteriört förändrade byggnader bör återställas i ursprungligt skick.

Den gamla radbystrukturens karaktär i Melltorps by bör bibehållas med bostadshus och ekonomibygnader. Byggnadernas yttre utformning bör ej förvanskas med avvikande färger och material. Tillbyggnader kräver särskild anpassning. En förtätning av bebyggelsen inom området är ej önskvärd.

Området utgör en sådan värdefull miljö att PBL 3:12 skall tillämpas. Detaljplan/områdesbestämmelser skall utfärdas för att utöka bygglovplikten.

Som underlag till kulturmiljöprogrammet utfördes en byggnadsinventering (nr 32 1984) enligt nedan.

Hyssna socken

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 32 1984

- 64A Kyrkogården 1:1 Hyssna gamla kyrka
- 64B Kyrkogården 1:1 Hembygdsmuseum
- 64C Hyssna 2:12 Stomsberg
- 64D Hyssna 2:4, 6:4, skola f d lärarbostad
- 65 Hyssna 1:4, 1:5, Hyssna nya kyrka
- 66A Hyssna 1:2 Högen
- 66B Hyssna 1:3 Högen
- 66C Melltorp 1:8 Smedsgården
- 67A Torp 1:3
- 67B Torp 1:10
- 68A Bua 1:6
- 68B Håltorp 1:1 Håltorpet
- 69A Torstensred 1:9
- 69B Torstensred 1:5
- 70A Nordbacke 1:2
- 70B Nordbacke 1:3
- 71 Backe 2:3 Torpet Petersburg
- 72 Blösebo 1:1 Bergslätt "Snickars"
- 73 Bonared 1:23 Bergsåter
- 74 Bonared 3:4 Västergård
- 75 Bua 1:8 Bengtsgård

- 76 Brandskog 1:15 Granslätt
- 77 Getakulle 1:11 Nytorp
- 78 Hyssna 3:3 Sanden prästgården
- 79 Hyssnabacke 5:1, 6:3 "Garvare-Johans"
- 80 Hyssnabacke 8:2 Olives
- 81 Hökås Storegård 1:4 Ledet
- 82 Hökås 2:1 Lillegård
- 83 Kläteberg 1:13 Ådalen
- 84 Kläteberg 1:29 Skoghem
- 85 Lockö 1:2, 1:16
- 86 Lockö 1:12, Uvekullen
- 87 Lockö 1:12, 1:13 Lockö kvarn
- 88 Långared 1:4 Älmedal
- 89 Olofsred 1:3 Härsjögården
- 90 Olofsred 1:4 Korsåsaugustas
- 91 Rya 1:5 Varekullen
- 92 Rya 2:28 Ryalid
- 93 Surtedal 1:2
- 94 Älmhult 1:7, 1:8 Källemosse

Utvärderat av hembygdsföreningen

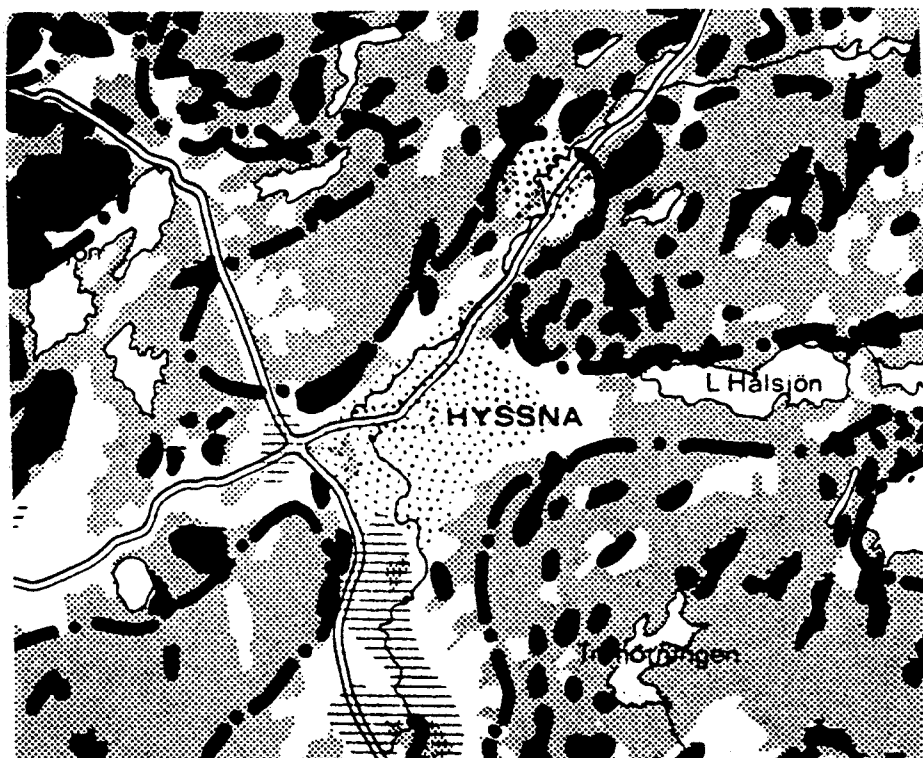
- 95 Bornared 1:4 Östergård
- 96 Bonared 1:16 Högarebacken
- 97 Bonared 2:2 Mellangården
- 98 Bua 1:2 Bengtsgård
- 99 Friared 1:6 Gröneslätt
- 100 Friared 1:11 Hedlyckan
- 101 Grönered 1:3 Västergården
- 102 Hyssnabacke 5:1 Sandvads gård
- 103 Hökås 2:2 Kärret
- 104 Klaseberg 4:6 Nilsagård
- 105 Lockö 1:4
- 106 Olofsred 1:4
- 107 Slätthult 2:1
- 108 Önnered 1:1

10.8 GEOLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR




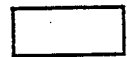
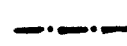
MARKBESKAFFENHET

SGU (Svensk Geologisk Undersökning) har utfört en översiktlig kartläggning av de geologiska förhållandena i Marks kommun. Resultatet för Hyssnas del redovisas på nedanstående karta.

Geologi

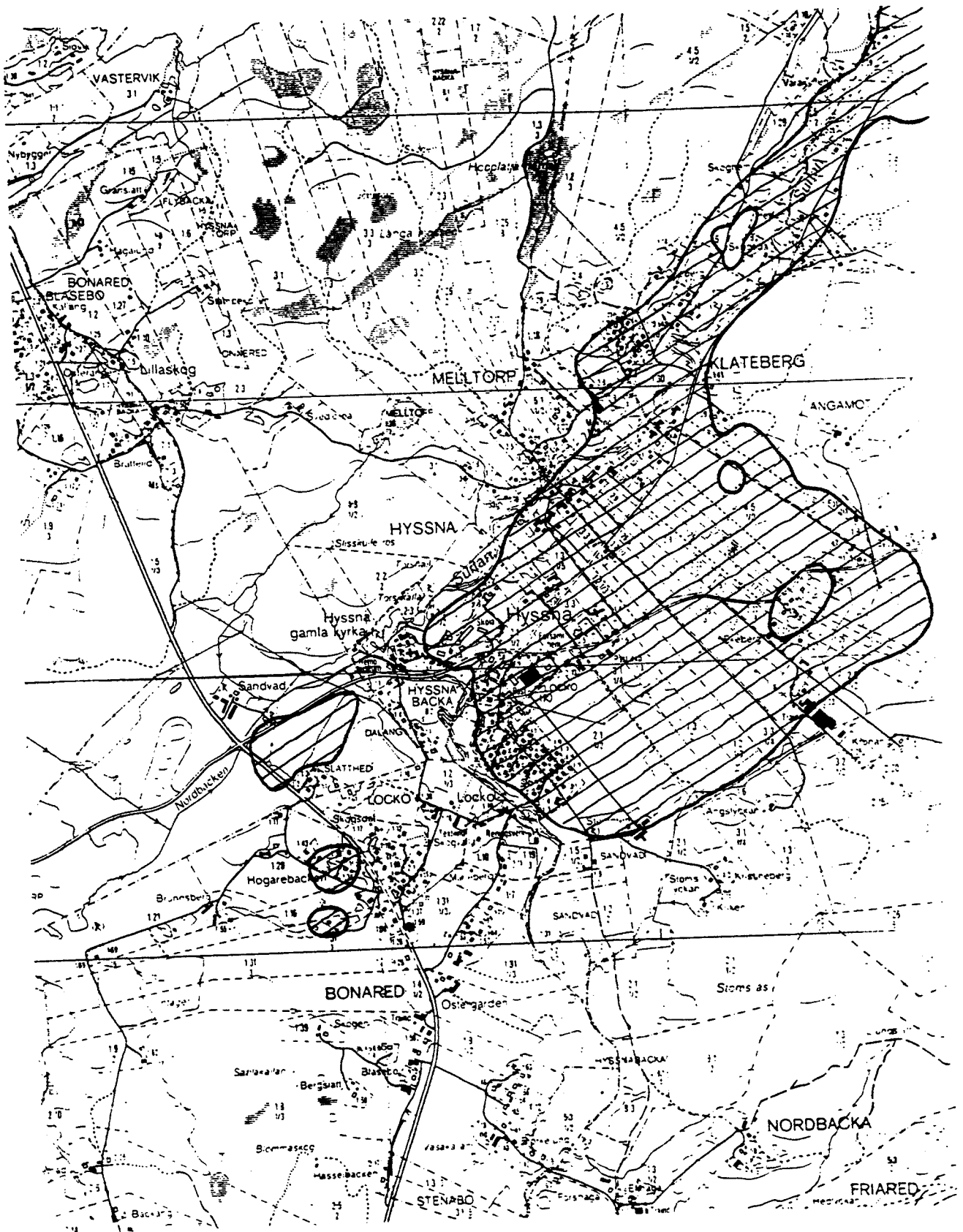


Kartan är hämtad ur "Generalplan för Markblocket" upprättad 1969. Här återfinns också en utförligare beskrivning av de geologiska förhållandena.

-  Berg i dagen eller på ringa djup
-  Morän
-  Lera och mjåla
-  Mo, sand och grus
-  Högsta kustlinjen

I samband med upprättandet av försörjningsplanen för grus- och bergmaterial gjordes en grusinventering under perioden 1977-79 (firma Geologkonsult i Göteborg). För Hyssnas del finns en noggrann redovisning av grusmaterialets utbredning enligt nedanstående karta. För en mer detaljerad beskrivning av materialets sammansättning hänvisas till "Grusinventering, Marks kommun 1979".

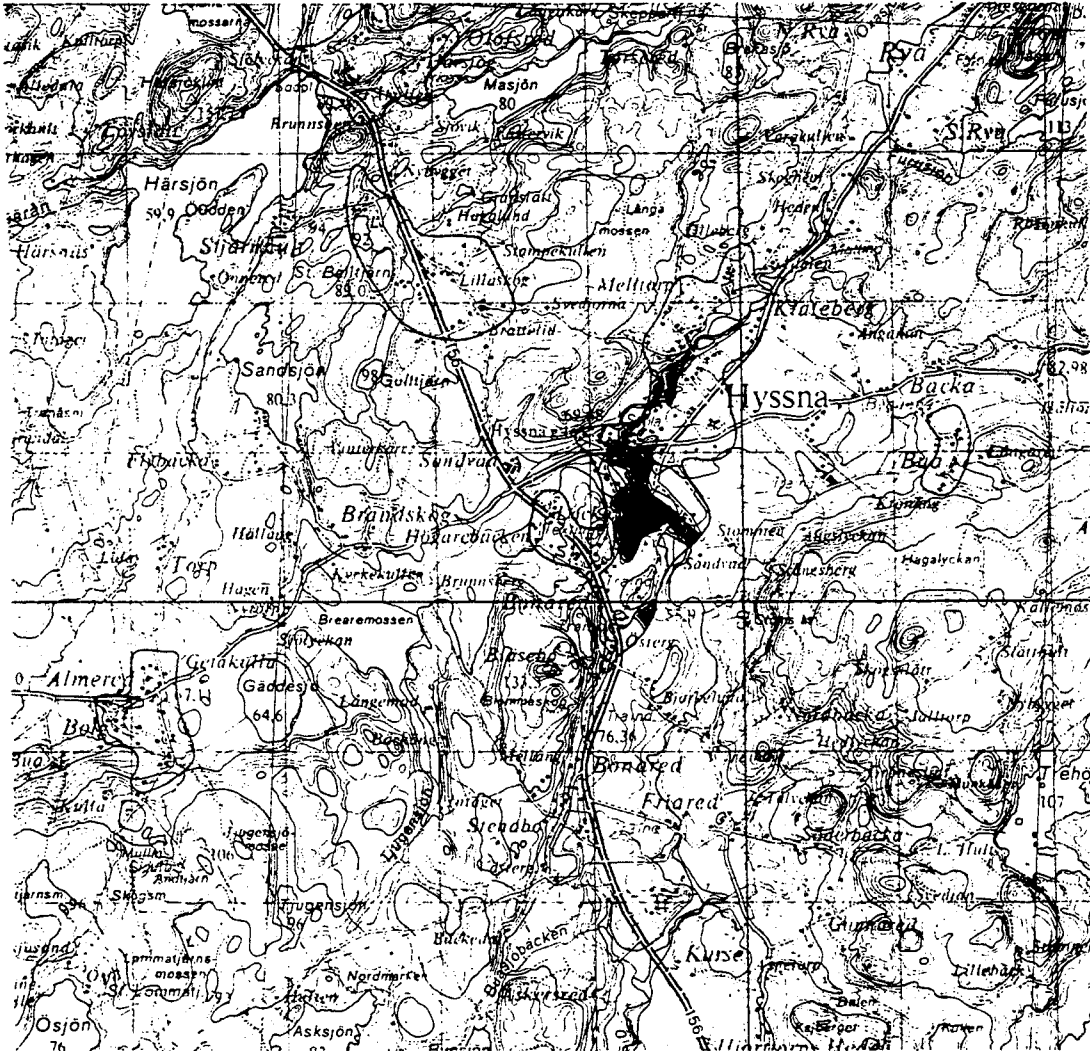
Grusförekomst



Skredrisk

Under perioden 1979-1983 utarbetade SGI (Statens Geotekniska Institut) temakartor utvisande områden där förutsättningar för skred kan föreligga. Kartorna är en indikation på att utförligare geoteknisk undersökning erfordras innan ställningstagande om markanvändning görs. Analysen omfattar endast bebyggda områden.

För Hyssnas del har ett område i Surtans dalgång markerats (se nedanstående karta).



Göteborgs Förorter (numera GF-konsult) har därefter, 1987, genomfört en mer detaljerad skredriskanalys. I denna har riskområdena indelats i fyra stycken prioriteringsklasser, där prioriteringsklass 1 omfattar områden där åtgärder omedelbart måste vidtas.

I Hyssna återfinns tre områden i prioriteringsklass 3 (område 49 och 51) och 4 (område 50), dvs där stabiliteten inte är fullt tillfredsställande och område där erosion kräver uppmärksamhet men där angelägenhetsgraden för åtgärder är låg (se nedanstående karta).

Slutligen har K-Konsult år 1981 genomfört en geoteknisk undersökning av de centrala delarna i Hyssna omfattande Hyssnabacka och Hyssna Daläng (arbetsnr 66523-130-21). Undersökningen omfattar större delen av det på SGI:s karta redovisade området. Härvid konstaterades att Surtans dalgång består av lösa sedimentjordar, Hyssnabacka av fasta sediment medan Hyssna Daläng huvudsakligen består av morän.

I undersökningen dras slutsatsen att grunden är stabil och att risk för skred inte föreligger.

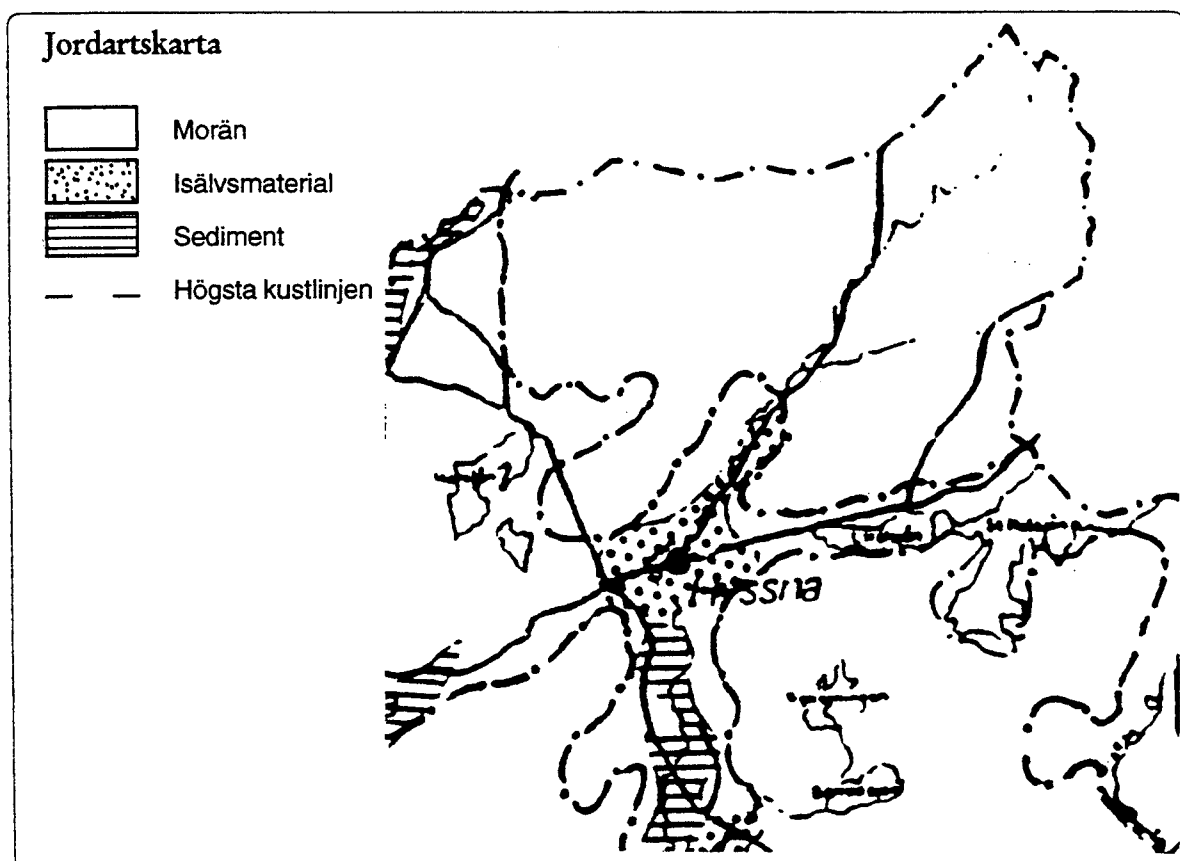
För att inte ån skall äta sig in i strandbrinken och på sikt äventyra stabiliteten har ett erosionsskydd utlagts vid den branta slänten strax söder om bron vid gamla kyrkan.

Några stabilitetsproblem torde inte föreligga inom de redan utbygda områdena.

Det område som i planen anges som "bebyggelseområde" och där tillkommande bebyggelse kan bli aktuell faller huvudsakligen inom det utvärderade området varför stabiliteten i stort kan anses tillfredsställande. Lokala variationer gör att mer detaljerade geotekniska undersökningar kan behövas inom vissa delar. Ställningstagande till om kompletterande geoteknisk undersökning erfordras görs i samband med den detaljplanering som erfordras innan utbyggnad kan ske.


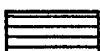
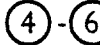
Radon

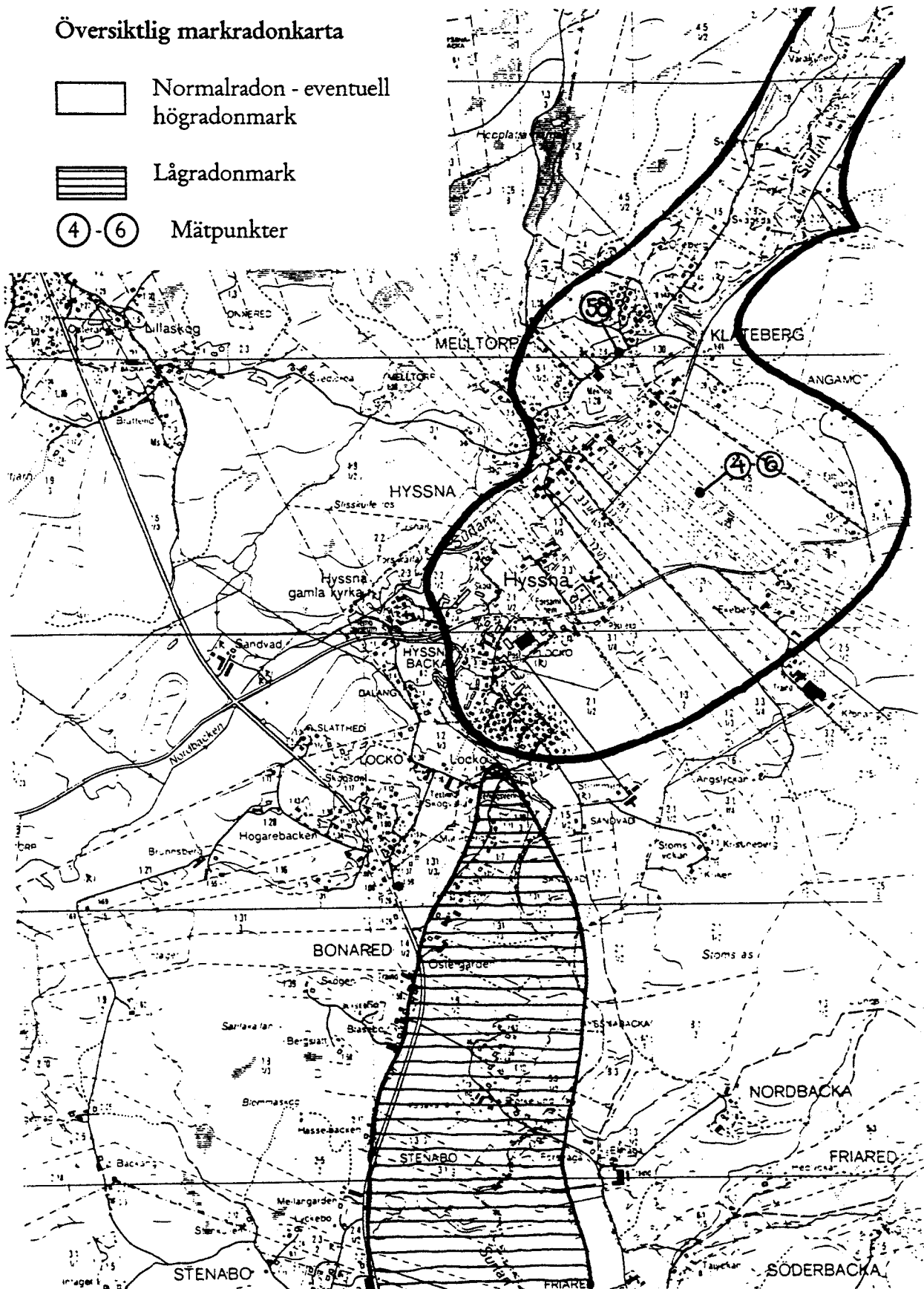
En översiktlig inventering av markradon omfattande hela kommunen utfördes 1990. Radonavgången från marken är i stort avhängig de geologiska förutsättningarna. Nedanstående, mycket grova, jordartskarta visar att marken i Hyssna huvudsakligen består av isälvsmaterial ner till en gräns vid reningsverket. Söder därom utbreder sig sediment.



Av de mätningar som utförts är fem stycken gjorda i Hyssna, alla inom isälvsavlagringen. Mätresultaten ger här värden på mellan 10 och 37 Bq/m³ luft, dvs normalradonmark. Nedanstående karta visar var mätningarna är utförda.

Översiktlig markradonkarta

-  Normalradon - eventuell högradonmark
-  Lågradonmark
-  ④ - ⑥ Mätpunkter



10.9 HYDROLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

GRUNDVATTEN

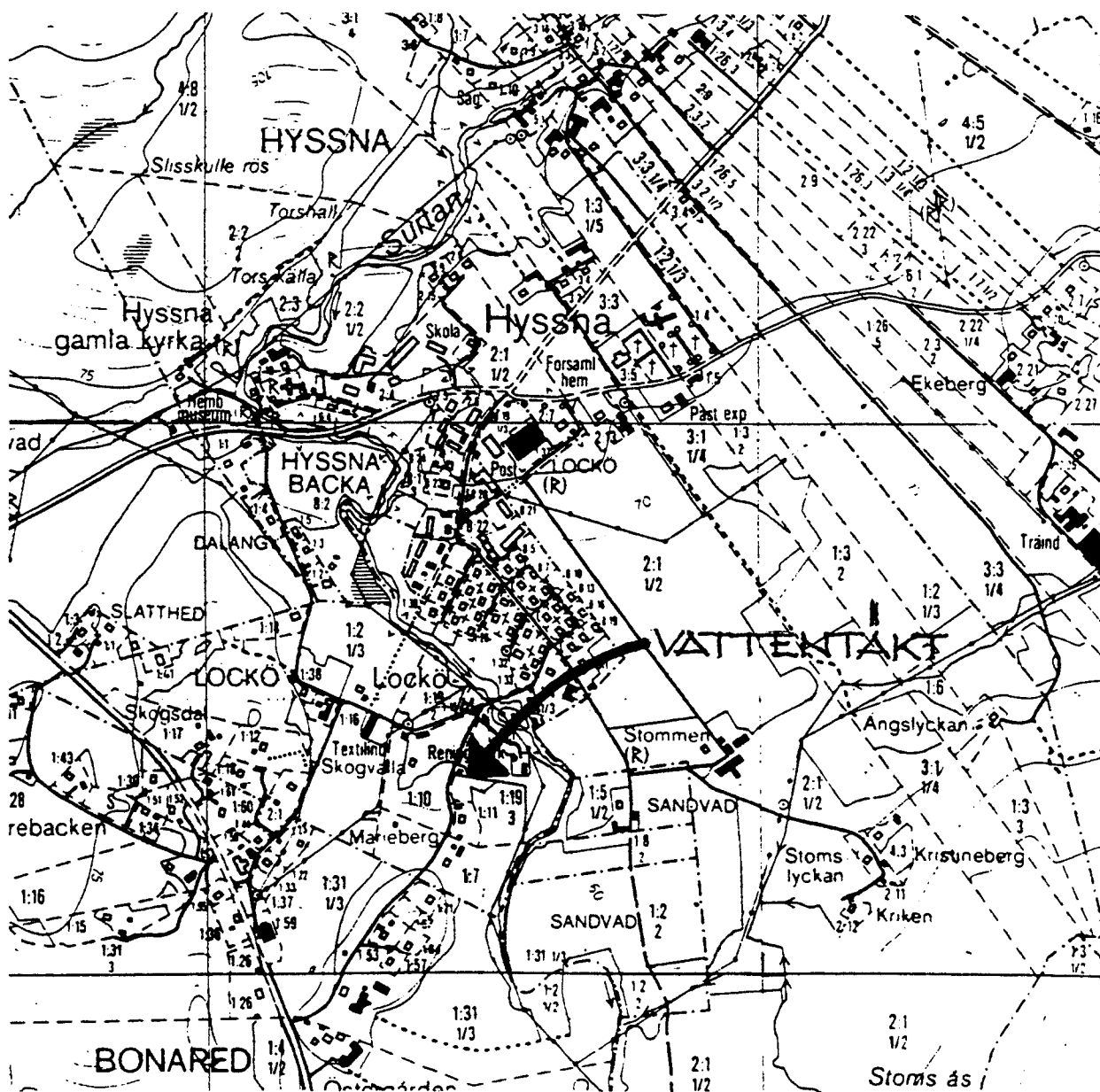
Marks kommun baserar sin vattenförsörjning på grundvatten. Detta har ett bättre skydd mot yttre föroreningar än ytvattnet.

Enligt vattenlagen kan skyddsområde inrättas för grundvattentäkter. I ett längre perspektiv är det emellertid inte tillräckligt att skydda enbart vattentäkten och det närmaste området runt denna. Skyddet måste utsträckas till att omfatta hela avrinningsområdet.

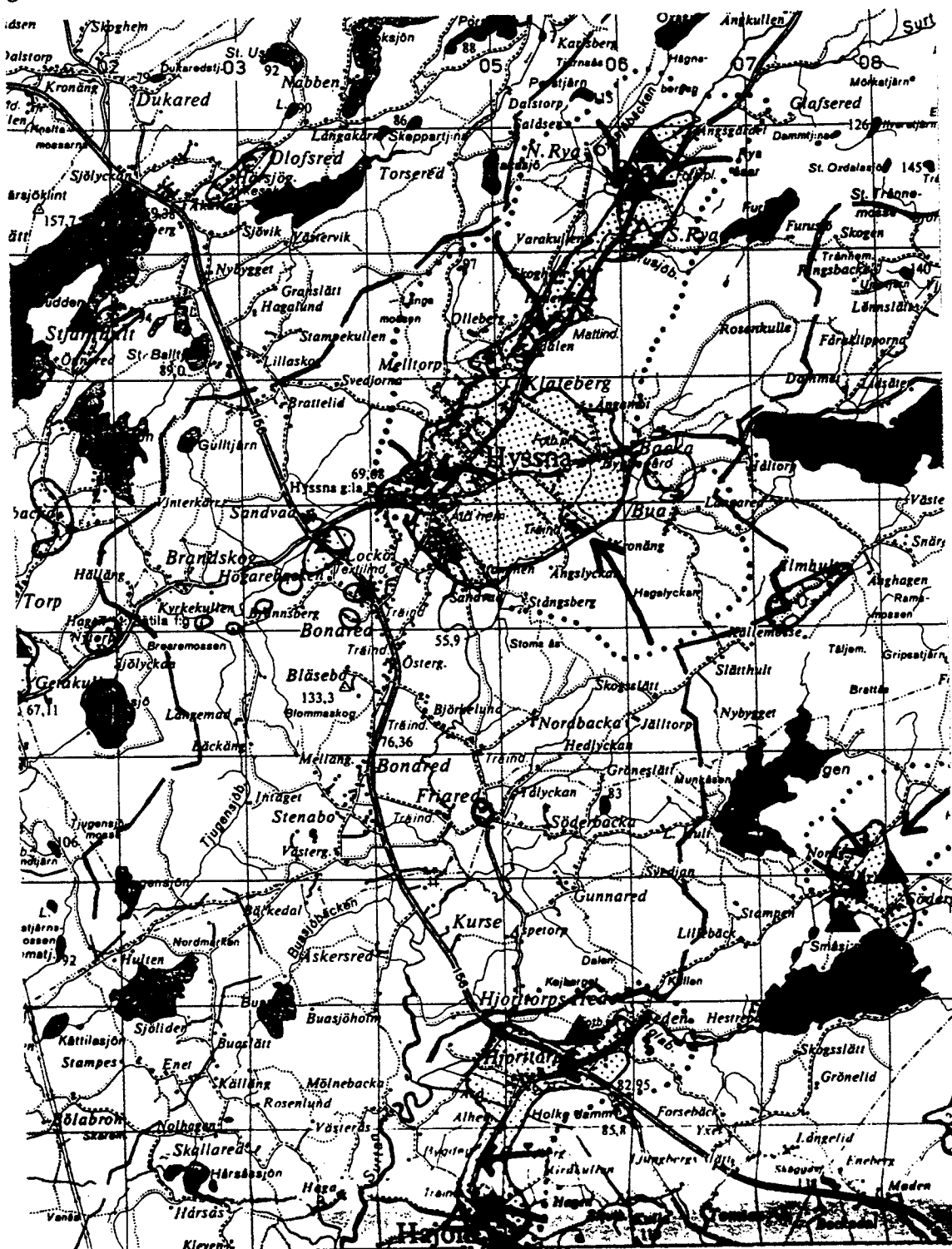
Grundvattentäkterna och dess avrinningsområden har därför beskrivits och sammanställts i en grundvattenöversikt för hela kommunen.


För Hyssnas del utgörs vattentäkten av en bergborrad brunn, 56 meter djup. Uttaget är ca 73 m³/d. Vattnet är av god kvalitet. Vattentäkten är placerad inom det etablerade bebyggelseområdet. Skyddsområde saknas i dag.


Vattentäktens läge i Hyssna



Grundvattenmagasinets omfattning och tillrinningsområdets avgränsning framgår av nedanstående bild.



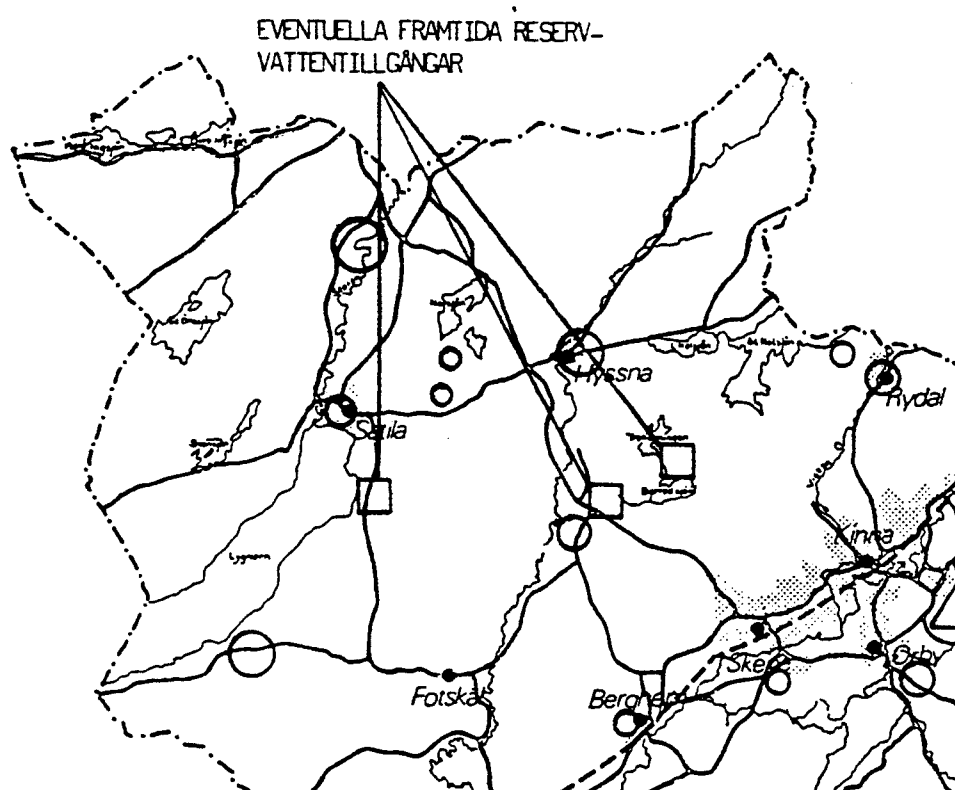
 Sand- och grusavlagningar med god grundvattentillgång

 Grundvattnets strömningsriktning

 Avrinningsområde

Vattentäkten i Hyssna ligger inom bebyggelseområdet. Denna kan därför på sikt inte skyddas på ett tillfredsställande sätt. I grundvattenöversikten har framtida potentiella reservvattentillgångar utpekats. För Hyssnas del är vattentillgången vid Bårred och Hajomsavlagringen aktuella.

Reservvattentillgångar



Dessa reservvattentäkter bör skyddas. Detta ligger utanför ramen för den fördjupade översiktsplanen för Hyssna. Bevakningen sker i den kommunomfattande översiktsplanen.

YTVATTEN

För att få en samlad bild av vattenresurserna, deras tillstånd och användning har en ytvattenöversikt upprättats. Denna avses sedan utgöra underlag för den fysiska planeringen och för naturvårdande åtgärder.

Hyssna ligger inom Surtans avrinningsområde som i sin tur utgör en del av Viskans vattensystem. Medelvattenflödet är 3,2 m³/s vid utflödet i Viskan.

I ytvattenöversikten har miljötillståndet liksom användningsanspråken studerats för de viktigaste vattendragen i kommunen. Nedan redovisas i sammandrag resultatet för Surtan.

Försurning

Ytvattnet i Mark är starkt försurat. Orsaken härtill är främst svavel- och kvävenedfallet som till stor del härrör från utländska källor. För att motverka effekterna av försurningen kalkas en stor del av vattnen. Surtan är ett av dessa vattendrag.

Fosfor

Surtan har en ringa fosforpåverkan norr om Hyssna. Söder därom är påverkan stark.

Kväve

Kvävepåverkan uppvisar en motsvarande bild som fosfor. Norr om Hyssna är halterna låga medan de är höga söder därom.

Tungmetaller

Halterna av tungmetaller i Surtan är låga förutom för kadmium.

Naturvårdsvärde

Naturvårdsvärdet i Surtan har klassificerats som "särskilt högt". Den nedre delen av Surtan är även angiven som riksintresse för naturvården.

Recipient

Surtan utnyttjas som recipient för utsläppet från det kommunala reningsverket i Hyssna. Surtan utsätts dessutom för ett kraftigt "markläckage" från omkringliggande skogs- och jordbruksmarker.

Kraftproduktion

På två ställen uppvisar Surtan sådana fallhöjder att utnyttjande av dessa för kraftproduktion kan bli aktuell. Dessa ställen är Lockö gamla kvarn och sågverksfallet i Melltorp.

Forskning och undervisning

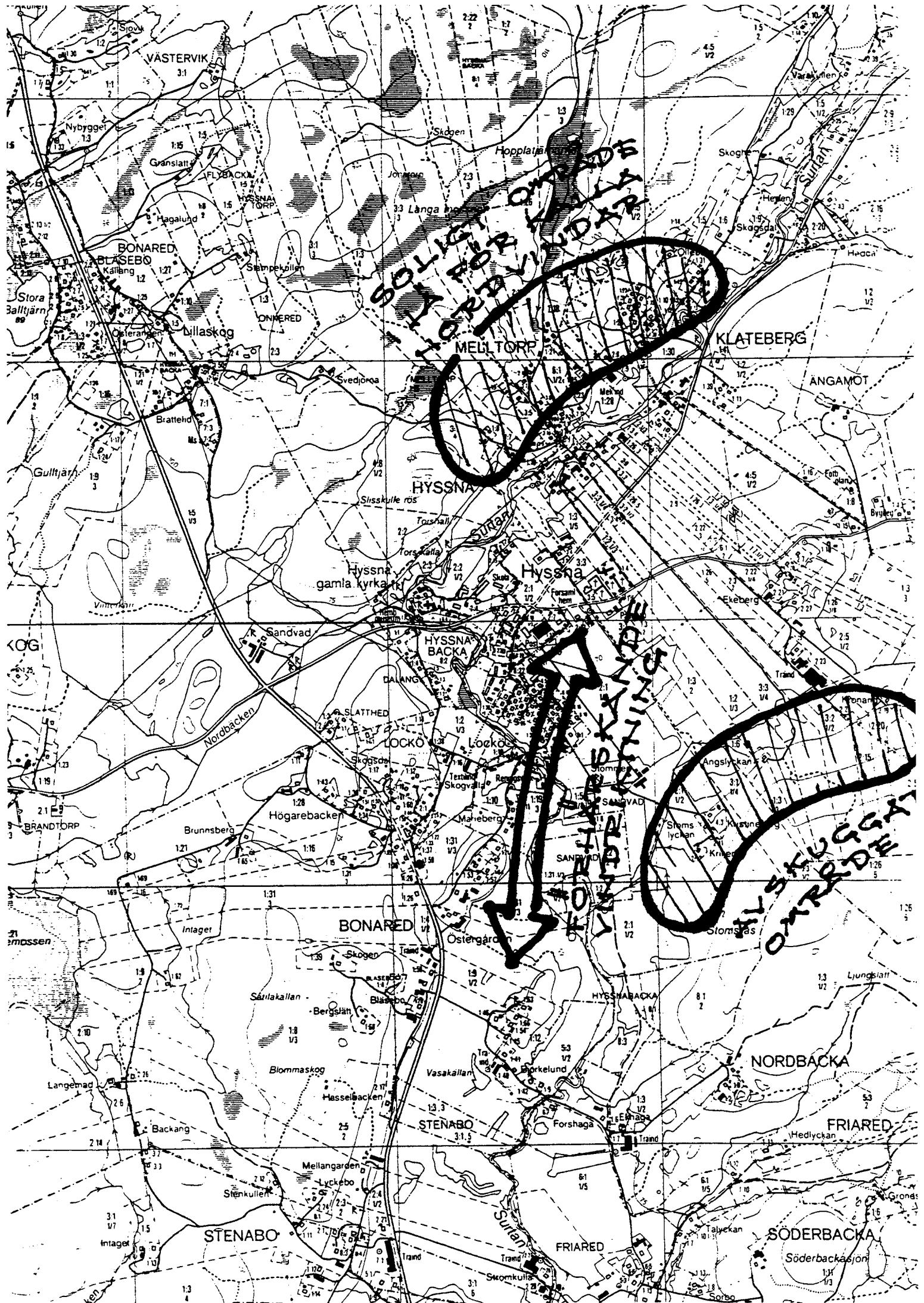
I Surtan studeras effekterna av kalkning och fiskvårdande insatser. Projektet drivs av fiskeristyrelsens sötvattenslaboratorium. Vattendraget har också under flera år fungerat som undervisningsprojekt vid Göteborgs universitet.

Konfliktbeskrivning och behov av åtgärder

Surtans stora naturvårdsvärden står i konflikt med vattendragets användning som recipient för reningsverket och närsaltsläckaget från marken.

I ett större perspektiv bidrar Surtan till övergödningen av de kustnära vattnen.

Åtgärder bör vidtas för att minska de höga halterna av närsalter i Surtan.



**SOLIKEN OMRÅDET
HYSSNA OMRÅDET**

KONTROLLKÄNNING

HYSSNA OMRÅDET

10.10 KLIMAT

Hyssna ligger i en övergångszon mellan två klimattyper. Dels den lokalmaritima som kännetecknas av svala somrar och milda vintrar beroende på närheten till havet. Dels den lokalkontinentala klimattypen som kännetecknas av varma somrar och kalla vintrar.

Genom sitt läge i Surtans dalgång, vilken är en förgrening till Viskadalen, påverkas Hyssna av den speciella klimattyp som återfinns i Viskadalen. Följande egenskaper utmärker klimatet i Hyssna:

Den förhärskande vindriktningen överensstämmer med dalgångens längdriktning, dvs sydvästnordostlig riktning. Milda fuktiga luftmassor pumpas in från sydväst via Viskadalen och ger goda förutsättningar för agrikulturell verksamhet. Medelvindhastigheten uppgår till 7 m/s på 100-metersnivån i de nordöstra delarna av Hyssna.

Vad gäller förutsättningarna för bebyggelse kan konstateras att sydsluttningarna norr om Melltorp har god solbelysning och ligger dessutom i lä för de kalla nord- och nordostvindarna. Ur klimatsynpunkt är dessa därför lämpliga för bebyggelse. Mindre lämpliga är nordsluttningarna vid Stoms Ås som till stora delar är avskuggade.

Vid Hyssna Daläng har i samband med den tidigare översiktsplanen en skuggstudie genomförts. Denna utvisade att belysningsförhållandena är acceptabla för bostadsändamål.

Den öppna dalgångsbotten är vindutsatt. I vissa lägre partier finns också risk för "kallluftsjöar" under kalla, lugna vinternätter. Dessa effekter bör särskilt beaktas om bebyggelse lokaliseras till dalbotten.

10.11 TEKNISK SERVICE

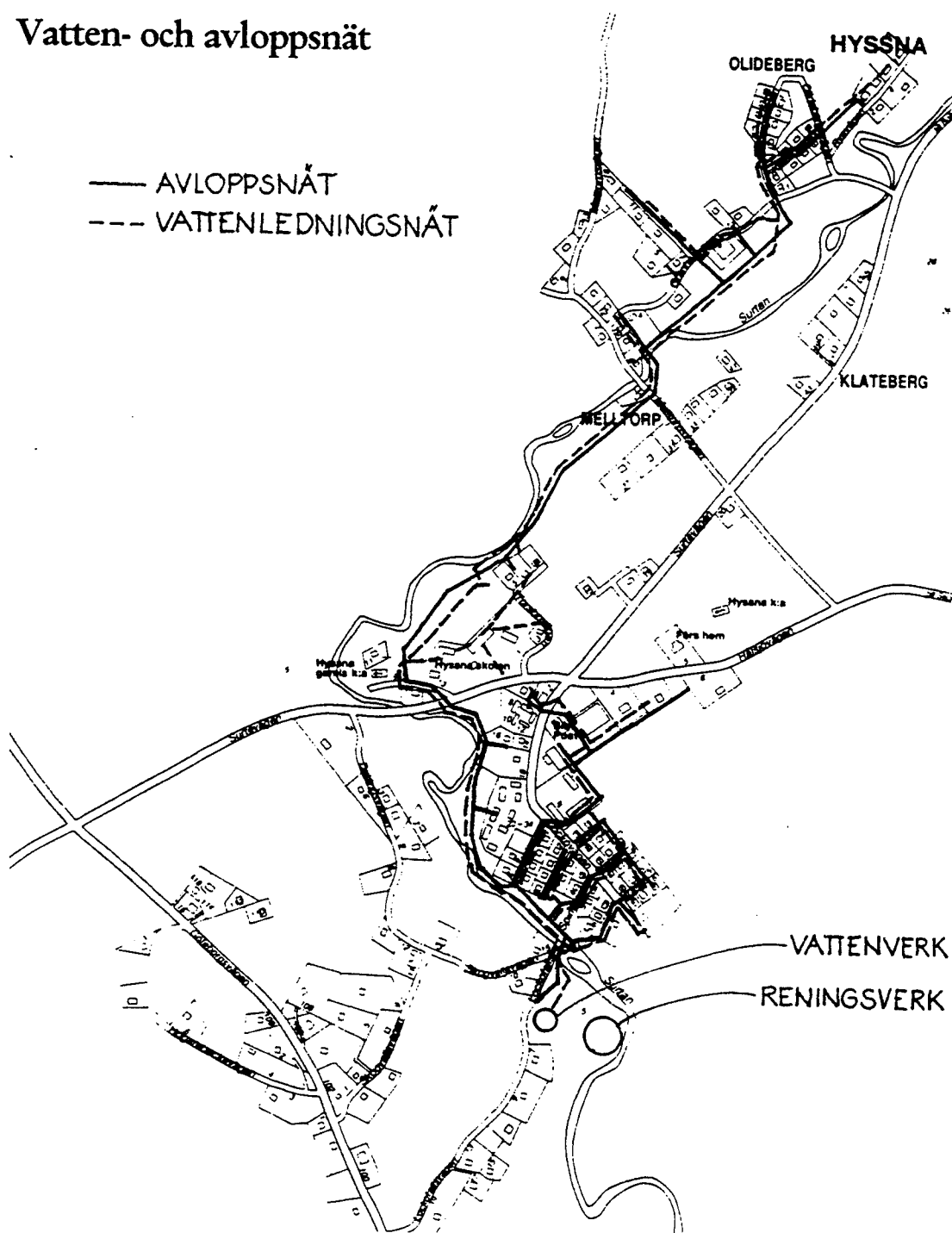
VATTEN OCH AVLOPP

Vattenverk och avloppsreningsverk finns i Locköområdet. Ledningsnät finns utbyggt i Locköområdet och till Melltorp/Olideberg. Marieberg och övrig bebyggelse vid lv 156 har ej kommunalt VA.

Ledig kapacitet i befintligt vattenverk resp avloppsreningsverk är begränsad till ca 45 resp 30 hushåll. Reningsverket är från början dimensionerat för 1 000 pe men höjda krav på reningseffekt har reducerat kapaciteten till ca 500 pe.

Det finns således kommunal VA-verksamhet i Lockö samt Melltorp/Olideberg. Övriga delar inkl Marieberg och de nya fastigheterna söder om Sandvad har enskilda lösningar.

Vatten- och avloppsnät



10.12 TRAFIK

GATOR OCH VÄGAR

Vägar med större betydelse för annat än lokal trafik är väg 156 samt Surtevägen och Hålsjövägen.

Trafikmängder (värden från 1987 och 1990)

Lv 156 norr om Sandvadskrysset	4 090 ÅDT
Lv 156 söder om Sandvadskrysset	5 330 "
Surtevägen öster om Sandvadskrysset	1 870 "
Surtevägen norr om Lyckehörnet	710 "
Hålsjövägen öster om Lyckehörnet	330 "

Synpunkter på och önskemål om åtgärder för att underlätta och öka säkerheten för GC-trafikanter har framförts. Detta gäller främst vid krysset Surtevägen-Lockövägen/Hålsjövägen. GC-väg längs Surtevägen till Sandvadskrysset efterfrågas också.

Samhället är, framför allt sedan bron på Locköfallsvägen måst stängas av för biltrafik, delat i "centrum" resp "Hyssna Handel"-område. GC-förbindelser finns dock. GC-väg finns också längs Surtevägen till Melltorpsvägen.

Huvudmannaskap

Länsväg 156 liksom Surtevägen och Hålsjövägen är allmänna vägar där staten genom vägverket är väghållare.

För vägar och allmänna platser inom detaljplaneområdena, utom Hyssna Backa, svarar vägföreningen för utbyggnad och underhåll.

Inom detaljplaneområdet Hyssna Backa är kommunen huvudman och ansvarar här för utbyggnad och underhåll.

Övriga vägar inom planområdet, som inte är enskilda, sorterar under vägföreningens ansvar enligt lantmäteriets förrättning.

KOLLEKTIVTRAFIK

Den regionala busstrafiken, till centralorten och till Göteborg, är relativt väl utbyggd med 20,5 dubbelturer per dygn, måndag-fredag. Dock trafikerar dessa bussar inte Hyssna utan stannar endast vid Handelsföreningen och Sandvadskrysset. Sätilla nås också med denna linjetrafik och trafikerar med 9 dubbelturer per dag. Kompletteringstrafik, den s k ringbilen, trafikerar Hyssna församling tre gånger per vecka och anslutar till linjetrafiken mot centralorten. Ringbilen är till för personer som bor långt ifrån andra allmänna kommunikationer. Kollektivtrafiken finns närmare beskriven i "Kollektivtrafik i Marks kommun 1996/97, Nuläge och förslag till förändring".

10.13 DAGENS MARKANVÄNDNING

BOSTÄDER OCH SERVICE

Hyssna är en utpräglad jordbruksbygd och har fram till idag bestått av flera mindre byar. Jordbruksmarken är mestadels av mycket god kvalitet. Skogsbevuxna områden finns huvudsakligen på höjdryggen nordväst om Surtan och på Uvekullen.

Den ursprungliga bebyggelsen i Hyssna ligger vid skogsbrynen och på kuperad mark som inte används för åkerbruk. De få gårdarna på slätten är inbäddade i lummig grönska.

BOSTÄDER

Huvuddelen av bostadsbeståndet totalt 255 lägenheter år 1993 består av småhus. I den centrala delen av samhället utgörs bostäderna av både flerbostadshus, radhus och villor. Marks Bostads AB byggde 32 hyreslägenheter i flerbostadshus åren 1990-91. Med undantag av flerfamiljshusen i Hyssnabacka byggdes bostadsområdena i centrala delen ut huvudsakligen under 1970-talet. Under samma tid, från slutet av 1960-talet och under 1970-talet byggdes också Melltorps- och Klatebergsområdena. Villaområdet Olideberg är utbyggt under 1980-talet. Under 1970- och 1980-talen har utrymmesstandarden ökat från 1,65 rumsenheter/person 1970 till 1,9 re/person 1990. Detta har medfört att trångboddheten minskat från 4,9 till 1,4 % under samma tid. Antalet lägenheter har från 1970-90 ökat med 88 st eller ca 4,4 per år och antalet rumsenheter med 494 st. Till detta kommer Marks Bostads AB:s 32 lägenheter byggda 1990-91 med totalt 174 re.

SERVICE




Skolan i Hyssna ligger i anslutning till Hyssna gamla kyrka. Den har en kapacitet motsvarande 1½ parallellt låg- och mellanstadium och innehöll tidigare bl a nio klassrum. Under hösten 1995 byggdes skolan till med ytterligare två klassrum. Dessutom rymmer nybyggnadsdelen fyra grupprum, ett kombinerat skol- och folkbibliotek och ett personalarbetsrum samt fritidshemsmöjligheter. Gjorda utbyggnader har rymts inom det befintliga skolområdet.

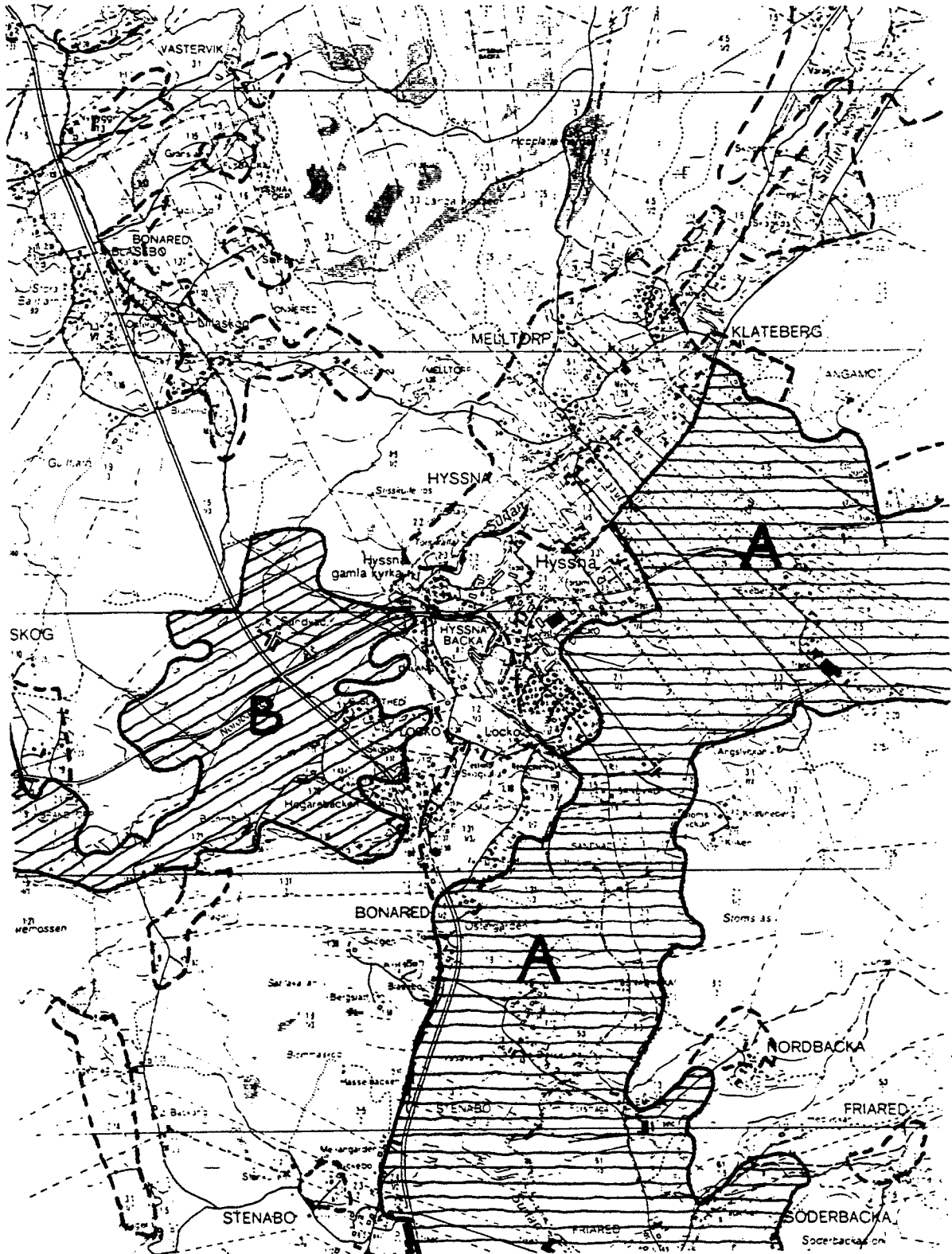
JORDBRUK

Hyssna är ursprungligen en jordbruksbygd. Jordbruksverksamheten sträcker sig långt tillbaka i tiden vilket bekräftas av det stora antalet fornynd i området. Annan verksamhet av någon större omfattning etablerades här först under de senaste 100 åren.

Förutsättningarna för jordbruk är goda i Hyssna. Dalgången ligger under högsta kustlinjen vilket medfört att isälvsflämningarna överlagrats av sedimentjordarter. De stora sammanhängande ytorna medför att markerna också lämpar sig väl för modern rationell jordbruksdrift.

Jordbruksmarkens utbredning framgår av vidstående karta. Marken är här indelad i tre prioriteringsklasser enligt nedan

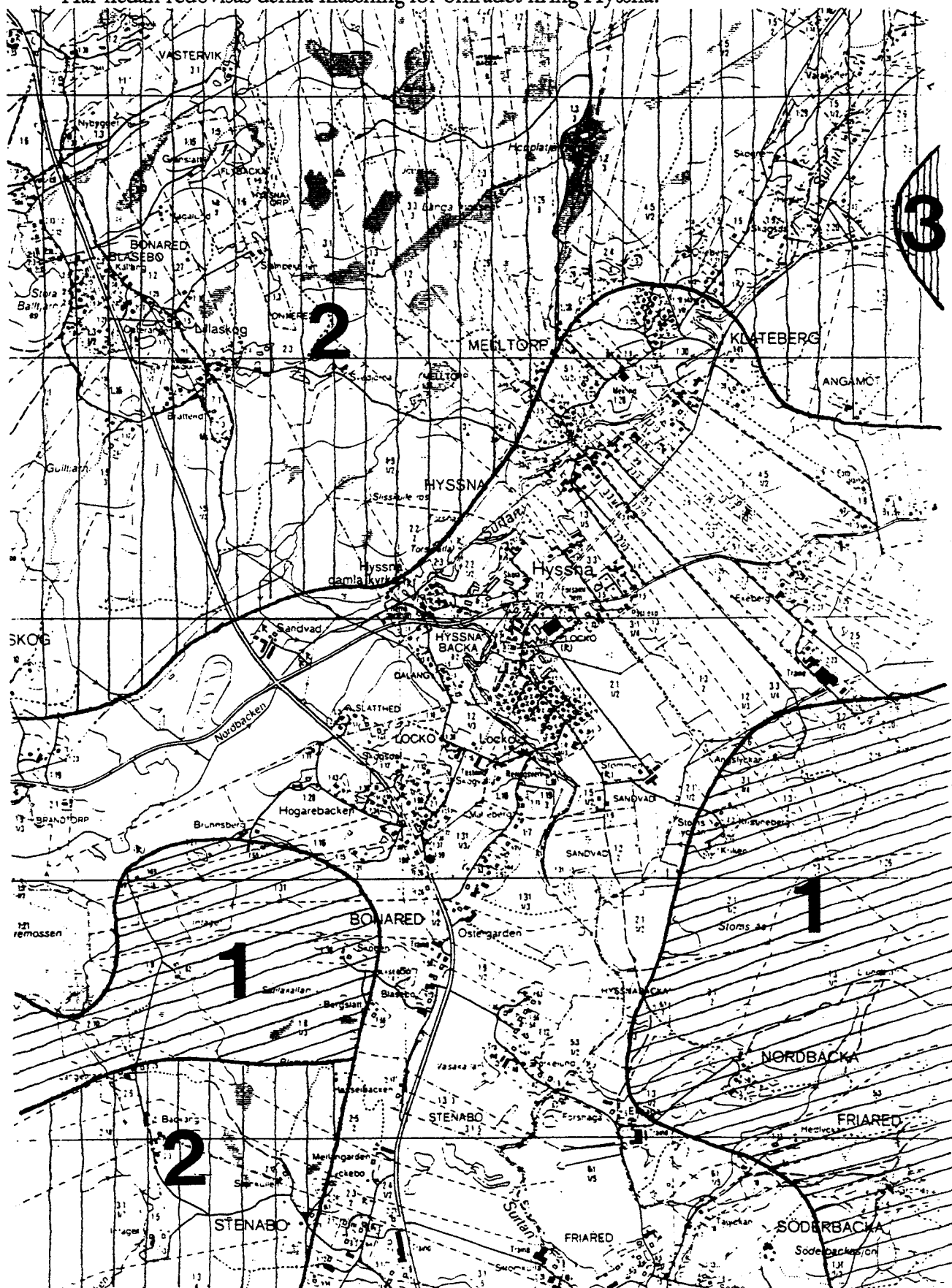
-  Större samlade jordbruksområden med goda möjligheter att utveckla rationella företag
-  Områden med relativt goda jordbruksförutsättningar
-  Oprioriterad jordbruksmark, äng- och hagmarker



SKOGSBRUK

Dalsidorna och höjdpartierna nyttjas huvudsakligen för skogsbruk. Gränsen mellan jordbruksmark och skogsbruksmark sammanfaller i stort med högsta kustlinjen.

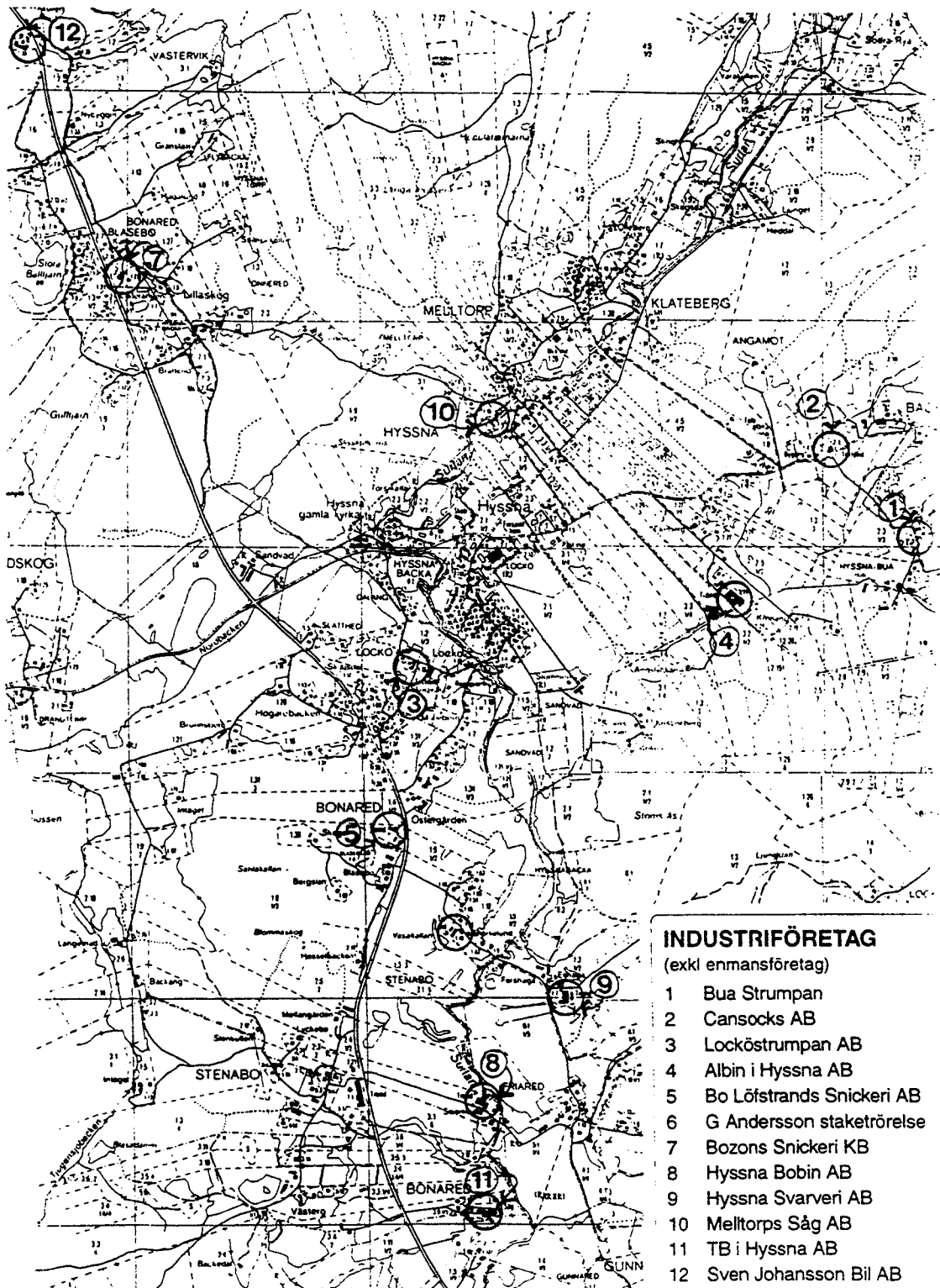
År 1975 genomförde skogsvårdsstyrelsen en klassificering av skogsmarken i tre klasser. Här nedan redovisas denna klassning för området kring Hyssna.



VERKSAMHETER

Vid sidan om jord- och skogsbruket har ett antal verksamheter vuxit upp i Hyssna. Dessa har placerats och utvecklats där det funnits mark tillgänglig, vilket ofta varit i anslutning till företagarens egen bostad. Detta har resulterat i en utspridd bild av företagens lokalisering i landskapet, vilket framgår av nedanstående karta. På kartan har redovisats företag med flera anställda. Förutom dessa finns ett antal enmansföretag.

Verksamheternas omgivningspåverkan är måttlig. Vad gäller lösningsmedelsutsläpp och buller bör ett skyddsavstånd på 300 meter till bostad tillämpas för Albin i Hyssna och Hyssna Svarveri. För övrig träindustri skall skyddsavstånd om 100 meter tillämpas. Utöver bensinsationen vid Sandvadskrysset har inga verksamheter observerats som medför farliga transporter.



10.14 FOSFOR OCH KVÄVEFLÖDEN I HYSSNA

Vattenkvaliteten i Surtan har uppmärksammat. Närsaltskoncentrationen är nu så hög att miljön är hotad.

Vidare har diskussionerna om en långsiktigt hållbar utveckling också ställt ökade krav på hushållning med naturresurser och en mer kretsloppsanpassad samhällsbildning.

I planarbetet har därför flödena av fosfor och kväve studerats särskilt. Se delrapport **Fosfor och kväveflöden i Hyssna samhälle**.

Utredningen belyser tillståndet i Surtan vid olika mätpunkter. Inflöden och utflöden redovisas per källa och mängder av fosfor resp kväve.

I utredningen förs en diskussion om möjliga åtgärder för att förbättra situationen i Surtan. Vidare ges rekommendationer för den fysiska planeringen.

Utgångspunkten för planförslaget är att vattenkvaliteten i Surtan skall förbättras.

10.15 ENERGI I KRETSLOPPET

Luftmiljöproblemen med bl a försurning och växthuseffekter har de senare åren blivit alltmer accentuerade. Detta ställer krav på kommunerna att vidta åtgärder för att minska energiförbrukningen och inrikta energiproduktionen på mer "miljövänliga" energislag.

I planarbetet har därför energin i kretsloppet studerats särskilt. Syftet har varit att studera flödena avseende produktion och konsumtion. För att beskriva energins kretslopp används begreppet exergi. En fundamental grundlag är att energin är oförstörbar. Den kan varken skapas eller förbrukas, endast omvandlas mellan olika former. Denna omvandling sker genom att dess kvalitet förbrukas. Kvaliteten - exergin - kan vi hushålla eller slösa med. Se delrapport **Energi i kretsloppet**.

I utredningen redovisas energiflöden, samt energibehov och användning inom sektorerna Industri, Transporter, Bostäder och Service. På grund av att faktaunderlag på kommun- och kommundelsnivå ej fanns tillgängliga då utredningen genomfördes, är många uppgifter i rapporten beräkningar, stödda på antaganden och schabloner. Utredningen ger ändå intressant information om energianvändning och energibehov.

I utredningen ges förslag på olika åtgärder, avseende lokal energiproduktion. I planförslaget behandlas möjligheterna att ta tillvara vind och vatten samt möjligheterna att utveckla biogasproduktion.

10.16 LOKAL ENERGIPRODUKTION

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR BIOGASPRODUKTION I HYSSNA

BAKGRUND

Intresset för ett ökat kretslopp i samhället har aktualiserat rötning för omhändertagande av organiskt avfall. På detta sätt kan växtnäringsämnen och organiskt material cirkuleras genom användning av rötresten inom t.ex. jordbruket. Biogastekniken lämpar sig väl för behandling av organiskt avfall från kommunal och industriell verksamhet. Läckage av näringsämnen i samband med deponering kan därigenom undvikas. I många fall möjliggör biogasprocessen att rötresten från avloppsreningsverk kan återcirkuleras till åkermarken som ett värdefullt växtnärings- och jordförbättringsmedel. En förutsättning för detta är att halten miljöfarliga ämnen i rötresten begränsas.

Stora mängder kväve tillförs varje år våra vattendrag från reningsverk och jordbruk. Trots att det största bidraget fås från jordbruket så har kväveutsläppen från våra reningsverk rönt störst uppmärksamhet. Genom att sprida rötresten på lämpligt sätt kan kväveläcket från åkermarken minskas väsentligt.

Genom rötning av biologiskt avfall kan biogas utvinnas. Biogas är ett miljövänligt bränsle som huvudsakligen består av metan och koldioxid. Gasen kan även användas till elproduktion.

VÄRMEUNDERLAG

I Hyssna tätort finns möjlighet att på sikt samordna värmeförsörjningen för de kommunal-ägda fastigheterna. En samordnad värmeförsörjning skulle kunna omfatta följande byggnader:

- Tre mindre hyreshusområden med totalt 73 lägenheter
- Hyssnaskolan 2143 m²
- Hyssna daghem 932 m²
- Hyssna center 530 m²
- Framtida äldreomsorg

Det totala värmeunderlaget för fastigheterna ovan är i storleksordningen 1500 MWh/år.

Avlopprensning i Hyssna

Avloppsreningsverket ligger 700 meter söder om Hyssna centrum. Idag är cirka 500 personer anslutna till reningsverket. Det avskilda slammet transporteras till Skene reningsverk där det rötas och slutligen deponeras vid Skene skog. Kostnaden för transporten och fortsatt behandling i Skene reningsverk är cirka 30 000 kronor per år. På sikt bedöms antalet anslutna personer till reningsverket öka till 580-600 personer.

Den möjliga energiproduktionen från det rötade avloppsslammet kan maximalt bli 20 MWh/år. Detta motsvarar ca 1 % av energibehovet för de fastigheter som är uppräknade. För att försörja Hyssna centrum med biogas enbart från avloppsreningsverket skulle ca 100 gånger fler personer behöva vara anslutna till reningsverket. Det är därför inte lönsamt att bygga ut en biogasproduktion enbart baserad på hushållsavfall. För att få lönsamhet i biogasproduktionen måste även gödsel från jordbruket rötas.

KREATUR OCH TRANSPORT AV GÖDSEL

I Hyssna finns ett 30 tal jordbruk med nötkreatur. Den totala mängden nötkreatur på dessa gårdar uppgår till 1100. Om de gårdar i Hajom som ligger närmare än 5 km från reningsverket räknas med ökar antalet kreatur till 1400. Den totala mängden gödsel som finns att tillgå för biogasproduktion uppgår till 8500 m³/år.

Kostnaden för att transportera gödsel från jordbruken till biogasanläggningen är den största driftkostnaden för biogasanläggningen. I denna kalkyl antar vi att bönderna har ett visst intresse av att röta gödslet, men att detta långt ifrån skulle innebära att de är villiga att bekosta transporten själva. Den totala kostnaden för att transportera all tillgänglig gödsel inom en radie på 5 km till reningsverket beräknas i kalkylen till 85 000 kr/år.

BIOGASANLÄGGNING

Produktionen av biogas sker i en jästank om ca 350 m³ vilken matas med ca 25 m³ obehandlad gödsel per dag. Jästanken måste hålla en temperatur av 35 grader C. Denna värme erhålls från spillvärme i processen. Gasbehållarna består av stora platsäckar med en gemensam volym på ca 400 m³. Tekniska livslängden för denna typ av säckar beräknas till 8 år.

Möjlig nettoenergiproduktion, dvs nyttig värme, från biogas beräknat med 80% pannverkningsgrad :

- Avloppsslam 20 MWh/år
- Gödsel från 1100 nötkreatur 725 MWh/år
- Gödsel från 1400 nötkreatur 950 MWh/år

Den totala investeringskostnaden för biogasanläggningen inkl. gasledning uppgår till 1,7 miljoner kronor. Därtill kommer kostnaden för värmesystem och kulvertnät.

EKONOMI

Beroende på de höga investeringskostnaderna för biogasanläggningar är det inte lämpligt att bygga den större än att den motsvarar cirka halva effektbehovet för uppvärmning. Detta motsvarar cirka 70% av det totala energibehovet. Tillförlitligheten hos biogasproduktionen är ej 100% vilket medför att det alltid måste finnas alternativa uppvärmningsanläggningar för hela effektbehovet.

I kalkylen nedan antar vi att det redan finns ett mindre "fjärrvärmenät" i Hyssna som värms med en oljepanna eller en fastbränslepanna. Lönsamheten för biogasanläggningen är då direkt beroende av den alternativa bränslekostnaden. I kalkylen har vi valt att använda två olika komplementbränslen till biogasen, nämligen olja och träbriketter.

Komplementbränsle	Olja	Träbriketter
Bränslepris, netto	300 kr/MWh	150 kr/MWh
Investering	1 700 000 kr	1 850 000 kr
Årlig investeringskostnad	205 000 kr/år	225 000 kr/år
Rörliga kostnader	125 000 kr/år	125 000 kr/år
Bränsleinköp	- 430 000 kr/år	- 215 000 kr/år
Minskade kostnader	100 000 kr/år	- 135 000 kr/år

Avskrivningstiden är satt till 10 år och den reala kalkylräntan är 5 %.

Värdet på det rötade gödslet kan beräknas på olika sätt och grunder, där spannmål- och konstgödselpriser samt markförhållanden har betydelse. Klart är att det rötade gödslet minskar behovet av konstgödsel samt i kombination med denna ger en skördeökning på i medeltal 7%, beroende på gröda. Bakom skördeökningen står bl a den höga halten stabilt mull, som bidrar till att den mikrobiella aktiviteten ökar, samt ingående mikro-näringsämnen.

MILJÖFÖRDELAR

Risken för växthuseffekten minskas och utnyttjandet av rötat gödsel minskar behovet av produktion av konstgödsel. Den avgasade gödseln är nästan luktfri och eventuella ogräsfrön och patogener har eliminerats med 97%. Kväve upptas effektivare av växterna så kväveläckaget bör minska. Tack vare att hanteringen av rötresten sker i ett helt slutet system kan kväveläckaget till atmosfären minskas med 25%, jämfört med om lagringen skett i konventionella brunnar.

En biogasanläggning kan smälta väl in i omgivningen. Stora tankar är vanliga på landsbygden. Lukt av svavelväte som ibland kan vara störande torde kunna elimineras genom att rötresten hanteras i ett helt slutet system.

Slutsats

Den biogas som kan utvinnas ur avloppsvattnet är relativt försumbar och är ej lönsam att utvinna om rötningen inte sker tillsammans med annat organiskt material. För att biogas ska få en avgörande betydelse för uppvärmningen av Hyssna måste även gödsel från gårdarna inom en radie på 5 km transporteras till reningsverket och rötas.

För att driva ett vindkraftverk måste det blåsa 4-6 m/s och vid ca 12 m/s ger vindkraftverket maximal effekt. Om vindhastigheten är högre låter man bladen "släppa förbi" en del av vinden varför verkningsgraden sjunker. Ett modernt vindkraftverk kan utvinna nästan hälften av vindens energiinnehåll. Teoretiskt kan verkningsgraden maximalt uppgå till ca 60%. Utöver detta tillkommer förluster i växelåda och generator.

Medelvindhastigheten för det tilltänkta området i Hyssna är 100 meter över marken 7 m/s. Motsvarande värde 50 meter över marken är 5 m/s. Ett vindkraftverk med effekten 250 kW har en navhöjd på cirka 30 meter. Om hänsyn även tas till att vindkraftverket placeras på en kulle är en medelvind på 6 m/s ett realistiskt antagande. En förutsättning för att erhålla denna vindstyrka är att skogen inte tillåts växa allt för hög i anslutning till vindkraftverket eftersom mycket av vindens energi då går förlorad.

EKONOMI

De vindkraftverk som byggs idag kostar 8 000-10 000 kr/kW. I detta pris ingår elanslutningar, fundament, markarbeten och projektering. Det har tidigare utgått ett statligt bidrag med 35 % av totala investeringskostnaden. Bidraget var tänkt att beviljas fram till 30 juni 1996 men de pengar som var avsatta för detta ändamål är redan slut

Riksdagen har beslutat att vindkraften från och med 1 juli 1994 skall få en miljöbonus för varje producerad kilowattimme motsvarande elskatten i södra Sverige (9 öre/kWh från och med 1 januari 1995).

Det är inte alltid som elproduktionen och den egna konsumtionen sammanfaller i tiden. Produktionsöverskottet får säljas till elleverantören. Samma mängd kraft kan köpas tillbaka vid andra tillfällen beroende på avtal med eldistributören. Det är en väsentlig skillnad på priset mellan köpt och såld elkraft om man inte kommer överens om "kvittning" av såld respektive köpt el. Det genomsnittliga priset för högspänd ström var 1994 ca 26 öre/kWh, före skatt. Men den del som används till egenkonsumtion har ett betydligt högre värde.

Kostnaden för ett 250 kW vindkraftverk är ca 2 000 000 kr. Med 20 års avskrivningstid och 6% real kalkylränta blir den årliga kostnaden ca 210 000 kr. I denna kostnad ingår kostnader för drift, administration och försäkring. Med en medelvindhastighet på 6 m/s kan denna storlek på vindkraftverk producera ca 230 MWh/år. Produktionskostnaden blir då 81 öre/kWh om miljöbonusen på 9 öre/kWh dras av. Om nya bidrag lämnas i framtiden med 35 % av investeringskostnaden blir produktionskostnaden 55 öre/kWh.

Med en medelvindhastighet på 8 m/s blir kostnaden utan investeringsbidrag 29 öre/kWh.

Att köpa en komplett vindkraftanläggning är en stor investering. Det har därför blivit vanligt att man går in för andelsägande i någon form t.ex. ekonomisk förening eller samfällighetsförening. Delägandet i en samfällighetsförening knyts till fastigheten och inte till den som står som ägare för tillfället.

Slutsats

Lönsamheten av elproduktion med vindkraft är beroende av huvudsakligen tre faktorer; vindhastighet, anläggningskostnad och bidragsdelen.

- Anläggningskostnaderna kan på sikt förväntas sjunka.
- Bidragsdelen är ett politiskt ställningstagande och därför svåröversägbart. Med ledning av den rådande debatten angående kärnkraftavvecklingen och växthus-effekten kan bidragsdelen framöver förväntas ligga högt.
- De redovisade vindhastigheterna är framtagna med ledning av den mätstation som finns vid Landvetter. För en noggrannare analys av lönsamheten erfordras mer systematiska mätningar på det aktuella området.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte är uteslutet att förutsättningarna finns för en ekonomisk elproduktion med vindkraft.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR SOLVÄRME

Solinstrålningen kan i en solfångare direkt omvandlas till värme som kan användas för uppvärmning av bostäder och lokaler eller till uppvärmning av tappvatten. Den aktiva delen av en solfångare kallas absorbatör. Värme avleds genom att vatten, ibland med glykol som frostskydd, leds genom solfångaren i tunna rörledningar som har metallisk kontakt med absorbatören. Solvärme är en utmärkt värmekälla för tappvarmvatten under sommarhalvåret men kan även till viss del användas för uppvärmning.

Användningen av solvärme har tagit fart under de senaste åren, framförallt i småhus där ett investeringsbidrag på i storleksordningen 25% finns. Solvärme kan helt ersätta annan energi för varmvatten och uppvärmning under sommarmånaderna, och ge ett tillskott till uppvärmningen under vår och höst. Solvärme kan rätt installerad svara för upp till 30% av totalt årsenergibehov, dock bör man vara uppmärksam på ekonomin i solvärmeprojekt.

När det gäller lokaler och flerbostadshus finns goda förutsättningar att satsa på solvärme i den byggnad som planeras för äldreomsorg. Denna möjlighet bör därför utredas vid projekteringen.

SOLVÄRME OCH MILJÖN

Solvärme medför normalt inga utsläpp. En solfångare består av material som aluminium, koppar, glas, gummi och isolering. Det mesta kan återvinnas vid skrotning. Större solvärmesystem kräver stora ytor och kan påverka den fysiska miljön. I en del fall har man haft problem med läckage av glykol.

Slutsats

Det finns goda förutsättningar för solvärmeprojekt i Hyssna.

